

„სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის“ კონცეფცია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში

იოსტ სილენი¹

თარგმანი: მარიამ ბეგაძე

შესავალი

სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფცია მოსამართლეების სასამართლო ხელისუფლების მხრიდან არასათანადო ზეწოლისგან დაცვას ისახავს მიზნად. კონცეფცია საერთაშორისო „რბილ“ („soft“) სამართალში და პროფესიულ სტანდარტებში პირველად 1980-იანი წლების დასაწყისში იქნა ნახსენები.² დაახლოებით ათასწლეულის მიწურულისკენ, კონცეფცია უფრო ფართოდ გავრცელდა.³ 1999 წელს ის მოსამართლეთა საყოველთაო ქარტიაში⁴, ხოლო 2007 წელს მოსამართლეთა ქვევის ბანგალორის პრინციპებშიც ჩაიწერა.⁵ 2008 წელს კი, სასამართლოს დამოუკიდებლობის საერთაშორისო სტანდარტებმა Mount Scopus-მა გააგრძელა ეს გზა.⁶ 2010 წელს ის აღიარა როგორც მოსამართლეთა მაგნა კარტამ, ასევე ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის გავლენიანმა რეკომენდაციებმა.⁷ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ სასამართლოს დამოუკიდებლობის ეს ასპექტი ცალსახად პირველად 2009 წელს აღიარა, მას შემდეგ რაც 2000 წელს ეს ირიბად გააკეთა. მიუხედავად იმისა, რომ სტრასბურგის სასამართლოს მიერ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის აღიარება შეესაბამებოდა არსებულ საერთაშორისო ტენდენციას, ის ამასთანავე გარდამტეხი მომენტი აღმოჩნდა - ეს იყო პირველი შემთხვევა, როდესაც კონცეფცია აღიარებული იქნა ისეთი საერთაშორისო ტრიბუნალის მიერ, რომლის გადაწყვეტილებები სახელმწიფოებისთვის შესასრულებლად სავალდებულოა.⁸

¹ Sillen, J. (2019). The concept of ‘internal judicial independence’ in the case law of the European Court of Human Rights. *European Constitutional Law Review*, 15(1), 104-133. doi:10.1017/S1574019619000014. *European Constitutional Law Review*, 15: 104-133, 2019; ©2019 The Authors. This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution licence (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. doi:10.1017/S1574019619000014.

² მუხლი 47, the Minimum standards of judicial independence of the International Bar Association (1982); მუხლი 2.03, the Montreal Universal Declaration on the Independence of Justice (1983).

³ ამ სტატიაში არ შევხვები ეროვნულ სამართალს.

⁴ მუხლი 2, the Universal Charter of the Judge (Central Council of the International Association of Judges, 1999).

⁵ მუხლი 1.4, the Bangalore Principles of Judicial Conduct (2007).

⁶ მუხლი 9, the Mount Scopus International Standards of Judicial Independence (International Association of Judicial Independence and World Peace, 2008)

⁷ მუხლი 2, the Magna Carta of Judges (Consultative Council of European Judges, 2010); Recommendation 22-25 of CM/Rec (2010)12 of the Committee of Ministers [of the Council of Europe] to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities (2010).

⁸ კონვენციის 46-ე მუხლი. თუმცა, სტრასბურგის სასამართლო არ არის ერთადერთი საერთაშორისო სასამართლო, რომლის გადაწყვეტილებები სავალდებულოა სახელმწიფოებისთვის და რომელიც აღიარებს შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობის კონცეფციას. მის მაგალითს მიჰყვა ადამიანის უფლებათა ინტერამერიკული სასამართლოც. მაგალითისთვის იხილეთ საქმე - Inter-Am. Ct. H.R. 23 August 2013, Supreme Court of Justice (Quintana Coella et al.) v

სტრასბურგის სასამართლოს მიერ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფციის აღიარება აშკარა გარდამტეხ ეტაპს წარმოადგენდა თავად სასამართლოსთვისაც. მანამდე სასამართლო დამოუკიდებლობას განიხილავდა თითქმის მხოლოდ ხელისუფლების დანაწილების პერსპექტივიდან.⁹ ეს მიდგომა ეფუძნებოდა დამოუკიდებელი სასამართლოს, როგორც საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლებისგან დაცვის აუცილებელი გარანტიის, იდეას. დასაბუთება კი იმაში მდგომარეობდა, რომ ამ დამცავი ფუნქციის შესასრულებლად აუცილებელი იყო სასამართლო ხელისუფლება ხელისუფლების დანარჩენი ორი შტოსგან გამიჯნულიყო. ასეთი გამიჯვნის აუცილებლობის შესახებ მზარდი ცნობიერება განსაკუთრებით მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ჩამოყალიბდა. ეს დაადასტურა ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციამ; შემქმნელებმა 1948 წელს მასში შეიტანეს უფლება „დამოუკიდებელ [...] ტრიბუნალზე“.¹⁰ დეკლარაციამ შთააგონა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (კონვენციის) შემქმნელები, რომ მსგავსი უფლება შეეტანათ კონვენციის მე-6 მუხლშიც.¹¹ მე-20 საუკუნის უკანასკნელ მეოთხედში სტრასბურგის სასამართლო მე-6 მუხლს სულ უფრო და უფრო მკაცრ ინტერპრეტაციას აძლევდა. მრავალ გადაწყვეტილებაში იგი აღნიშნავდა, რომ „აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას შორის ხელისუფლების დანაწილების კონცეფცია ... მზარდ მნიშვნელობას იძენს სასამართლოს პრაქტიკაში“.¹² მიუხედავად იმისა, რომ სტრასბურგის სასამართლო თანმიმდევრულად ხაზს უსვამდა, რომ იგი არ აწესებდა ხელისუფლების დანაწილების კონკრეტულ თეორიას, მისი სასამართლო პრაქტიკა მაინც გახდა მამოძრავებელი ძალა სასამართლო ხელისუფლების, რაც მთავარია, აღმასრულებელი ხელისუფლებისგან გამიჯვნის სრულყოფაში.¹³ მოსაზრება, რომ კონვენციამ ასევე უნდა დაიცვას მოსამართლეები სხვა მოსამართლეების და სასამართლო ხელისუფლების თანამდებობის პირების ზეწოლისგან, გაცდა ხელისუფლების დანაწილების ამ პერსპექტივას. ეს გამოწვეული იყო იმ იდეით, რომ თავად ხელისუფლების დანაწილება არ იძლევა საკმარის გარანტიას მართლმსაჯულების დამოუკიდებელი განხორციელებისათვის. ამის ნაცვლად, ასევე

Ecuador, პარ. 49-51, („შიდა ასპექტი [სასამართლო დამოუკიდებლობის] იცავს მოსამართლეს, როგორც ინდივიდს, თუნდაც დანარჩენი სასამართლო სისტემისგან“).

⁹ ამ წესიდან არის გამონაკლისები. ზოგიერთ შემთხვევაში, სასამართლომ ასევე განაცხადა, რომ სასამართლო დამოუკიდებლობა ეხება პროცესის მხარეთა დამოუკიდებლობას. იხილეთ მაგ. ECtHR 16 July 1971, Case No. 2614/65, Ringelsen v Austria, პარ. 95. სასამართლოს შესახებ არსებული ლიტერატურაში, თუმცა, ხელისუფლების დანაწილების პერსპექტივა დომინირებს.

¹⁰ მუხლი 10, Universal Declaration of Human Rights.

¹¹ იხ. კონვენციის პრეამბულა.

¹² მაგალითად: ECtHR 28 May 2002, Case No. 46 295/99, Stafford v UK, პარ. 78; ECtHR 6 May 2003, Case No. 39 343/98, 39 651/98, 43 147/98 and 46 664/99, Kleyn et al. v The Netherlands, პარ. 193; ECtHR 22 June 2004, Case no. 47 221/99, Pabla Ky v Finland, პარ. 29; ECtHR 6 November 2018, Case No. 55391/13, 57728/13 and 74041/13, Ramos Nunes de Carvalho e Sá v Portugal, პარ. 144. იხილეთ D. Kosař, ‘Policing Separation of Powers: A New Role for the European Court of Human Rights?’, 8(1) EuConst (2012), გვ. 33.

¹³ სტრასბურგის სასამართლოს ზემოთ აღწერილი სასამართლო პრაქტიკის განვითარება ზოგადი შტრიხებით არის მოხაზული. რეალობა, რა თქმა უნდა, უფრო ნიუანსურია. მაგალითად, მიუხედავად იმისა, რომ ECtHR ხაზს უსვამს სასამართლო ხელისუფლების სხვა ხელისუფლების შტოებისგან განცალკევებულობის მნიშვნელობას, მას არასოდეს გამოუთქვამს რაიმე ეჭვი ლორდთა პალატის სააპელაციო კომიტეტთან დაკავშირებით. მიუხედავად ამისა, სტრასბურგის სასამართლოს პრაქტიკამ კონვენციის მე-6 პუნქტთან დაკავშირებით სააპელაციო კომიტეტის გაუქმების შესახებ „არგუმენტი გაამყარა“. (David Hope, ‘The Reform of the House of Lords’, 60(2) Revue Internationale de Droit Comparé (2008), გვ. 260).

აუცილებელია, რომ ინდივიდუალურ მოსამართლეს საკმარისად ავტონომიური პოზიცია ეკავოს თავად სასამართლო სისტემის შიგნითაც.

2000 წლიდან სტრასბურგის სასამართლომ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევა 14 საქმეში დაადგინა, აღმოსავლეთ ევროპის გარკვეული ქვეყნების, კერძოდ, ხორვატიის, უნგრეთის, ლიტვის, რუმინეთის, რუსეთის, სლოვაკეთისა და უკრაინის წინააღმდეგ გამოტანილი გადაწყვეტილებებით. ეს გეოგრაფიული კონცენტრაცია შესაძლებელია ამ სახელმწიფოთა კომუნისტური წარსულით აიხსნას. ამ ქვეყნებში ორი გარემოება ზრდის სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევის რისკს. პირველ რიგში, მათ არ გააჩნიათ ხანგრძლივი, ღრმად გამჯდარი სასამართლო კულტურა, რომელიც ინდივიდუალური მოსამართლის ავტონომიას აფასებს. კომუნისტური მმართველობის დროს, რომელიც 1980-იანი წლების ბოლომდე გაგრძელდა, ამ ქვეყნებში დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემა არ არსებობდა, პირიქითაც კი - სასამართლოსა და კომუნისტურ პარტიას შორის მჭიდრო კავშირები იყო ჩამოყალიბებული. სასამართლოების იერარქიული და ავტორიტარული წესით ორგანიზებამ კიდევ უფრო შეამცირა ინდივიდუალური მოსამართლეების ავტონომია.¹⁴ კომუნისტური რეჟიმების დაცემის შემდეგ, მიუხედავად ამ ქვეყნებში მიმდინარე სიღრმისეული დემოკრატიული განვითარებისა, სასამართლო კულტურის ეს ასპექტები ხელუხლებელი დარჩა.¹⁵ ამასთან, 1989 წელს ბერლინის კედლის დაცემის შემდეგ ამ ქვეყნებში არსებულმა სასამართლო სისტემის ორგანიზების ფორმებმა გააძლიერა ინდივიდუალური მოსამართლეების ავტონომიურობის კულტურის არარსებობის შედეგები. იმ დროს ბევრმა ყოფილმა კომუნისტურმა ქვეყანამ აირჩია სასამართლო თვითმმართველობის მოდელი. ეს არჩევანი არ იყო მთლიანად ნებაყოფლობითი. ევროკავშირის წევრები რომ გამხდარიყვნენ, რისკენაც ამ ქვეყნებიდან ბევრი ისწრაფოდა, მათ უნდა დაეკმაყოფილებინათ კოპენჰაგენის კრიტერიუმები, რომლებიც 1993 წელს ევროპული საბჭოს მიერ იქნა დადგენილი. ერთ-ერთი ეს კრიტერიუმი მოითხოვს იმ „ინსტიტუციების სტაბილურობას, რომლებიც უზრუნველყოფენ [...] სამართლის უზენაესობას“, განსაკუთრებით კი მართლმსაჯულების განხორციელებას.¹⁶ ევროკომისიამ, ნაწილობრივ საერთაშორისო რბილი სამართლის გავლენის ქვეშ¹⁷, რომელსაც ხშირად მოსამართლეები აყალიბებენ, ეს კრიტერიუმი ისე განმარტა, რომ არც აღმასრულებელმა და არც საკანონმდებლო შტომ, არამედ თავად სასამართლო ხელისუფლებამ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილებები მის ბიუჯეტზე და

¹⁴ D. Kosař, *Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies* (Cambridge University Press 2017), გვ. 132-133.

¹⁵ Kosař, მოხსენიებულია სქოლიო 13-ში, გვ. 3-4 და 132-134. ასევე, იხილეთ: A. Nußberger, 'Judicial Reforms in Post-Soviet Countries – Good Intentions with Flawed Results?', in A. Seibert-Fohr (eds.), *Judicial Independence in Transition* (Heidelberg: Springer 2012) გვ. 885-907.

¹⁶ იხილეთ www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/pdf/cop_en.pdf, წვდომის თარიღი: 15 იანვარი, 2019. ამ ქვეყნებში დამოუკიდებელი სასამართლო შტოს ჩამოყალიბება უფრო ადრე დაიწყო. იხილეთ: R. Coman, 'Quo Vadis Judicial Reforms? The Quest for Judicial Independence in Central and Eastern Europe', 66(6) *Europe-Asia Studies* (2004) გვ. 892; P.C. Magalhães, 'The Politics of Judicial Reform in Eastern Europe', 32(1) *Comparative Politics* (1999) გვ. 43; D. Piana, 'The Power Knocks at the Court's Back Door. Two Waves of Post-communist Judicial Reforms', 42(6) *Comparative Political Studies* (2009) გვ. 816.

¹⁷ M. Bobek and D. Kosař, 'Global Solutions, Local Damages: A Critical Study in Judicial Councils in Central and Eastern Europe', 15(7) *German Law Journal* (2014) გვ. 1263.

მოსამართლეთა დანიშვნაზე, დაწინაურებასა და დათხოვნაზე.¹⁸ ამგვარად, აღმოსავლეთ და ცენტრალური ევროპის ბევრ ქვეყანაში სასამართლო თვითმმართველობის მოდელი გახდა დადგენილი სტანდარტი.¹⁹ მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი სასამართლო თვითმმართველობა აძლიერებს სასამართლო სისტემის ინსტიტუციურ დამოუკიდებლობას, მას ასევე აქვს პოტენციური ნაკლოვანებები. განსაკუთრებით იმ ქვეყნებში, რომელთა სასამართლო მოხელეები არ არიან აღზრდილი კულტურაში, რომელიც ინდივიდუალური მოსამართლეების დამოუკიდებლობას აფასებს, მოსამართლეთა ავტონომია შეიძლება დაზარალდეს; სასამართლო თვითმმართველობის მოდელის მქონე სისტემაში ამ სასამართლო მოხელეების გასაკონტროლებლად გარე ზედამხედველობის მექანიზმი არ არსებობს.

ამ ფონზე, ამ სტატიას სამი მიზანი აქვს. პირველ რიგში, მე გავაანალიზებ „სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის“ კონცეფციას სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით. მიუხედავად იმისა, რომ მზარდი ლიტერატურა იკვლევს კონცეფციის მნიშვნელობას,²⁰ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის შესახებ სტრასბურგის სასამართლო პრაქტიკის ვრცელი ანალიზი ხელმისაწვდომი არ არის. ამასთან, მე გაჩვენებთ, რომ მართალია, სტრასბურგის სასამართლომ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევა მხოლოდ ყოფილი კომუნისტური ქვეყნების წინააღმდეგ არსებულ საქმეებში დაადგინა, თუმცა შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფცია ასევე აქტუალურია ევროპის საბჭოს წევრი დემოკრატიული ქვეყნებისთვისაც. ამ მიზნით, მე საკვლევ მაგალითად გამოვიყენებ ნიდერლანდებს და სტრასბურგის სასამართლო პრაქტიკას სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის შესახებ მის საფუძველზე განვიხილავ. და ბოლოს, მე შემოგთავაზებთ სასამართლოს პრაქტიკის კრიტიკას.

მე ვამტკიცებ, რომ სტრასბურგის სასამართლოს პრაქტიკა სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის შესახებ წარმოადგენს ფუნდამენტურ ცვლილებას იმ ნაწილში, რასაც კოსარი (Kosař) და ლიქსინსკი (Lixinski) სტრასბურგის სასამართლოს „სასამართლოს ინსტიტუციური მოწყობის დღის წესრიგს“ უწოდებენ.²¹ აქამდე ეს ფუნდამენტური ცვლილება

¹⁸ A. Seibert-Fohr, 'Judicial Independence in European Union Accessions: The Emergence of a European Basic Principle', *German Yearbook of International Law* (2009) გვ. 423; D. Kochenov, *EU Enlargement and the Failure of Conditionality. Pre-accession Conditionality in the Fields of Democracy and the Rule of Law* (Kluwer 2009) გვ. 259.

¹⁹ Bobek and Kosař, მოხსენიებულია სქოლიო 16-ში, გვ. 1266. ყველაზე ცნობილი გამონაკლისი არის ჩეხეთი. იქ გამოიყენება იუსტიციის სამინისტროს მოდელი, რომელიც პარადოქსულად მოქმედებს, როგორც სასამართლო თვითმმართველობის ფორმა. იხილეთ Kosař, მოხსენიებულია სქოლიო 13-ში, გვ. 5; ასევე, D. Kosař, 'Politics of Judicial Independence and Judicial Accountability in Czechia: Bargaining in the Shadow of the Law between Court Presidents and the Ministry of Justice', 13(1) *EuConst* (2017), გვ. 96.

²⁰ მაგალითისათვის იხილეთ: S.B. Burbank, B. Friedman and D. Goldberg, 'Introduction', in S.B. Burbank and B. Friedman (eds.), *Judicial Independence at the Crossroads: An Interdisciplinary Approach* (Sage Publications 2002) გვ. 30; C. Guarnieri, 'Judicial Independence in Europe: Threat or Resource for Democracy', 49(3) *Representation* (2013) გვ. 347; R.D. Lefever, 'The Integration of Judicial Independence and Judicial Administration. The Role of Collegiality in Court Governance', 24(2) *The Court Manager* (2009) გვ. 5; D. Kosař, *Perils of Judicial Self-Government in Transitional Societies* (Cambridge University Press 2017) გვ. 408–409; Kosař, მოხსენიებულია სქოლიო 18-ში, გვ. 114–122; M. Popova, *Politicized Justice in Emerging Democracies. A Study of Courts in Russia and Ukraine* (Cambridge University Press 2012) გვ. 134–139; P.H. Russel, 'Towards a General Theory of Judicial Independence', in P.H. Russel and D.M. O'Brien, *Judicial Independence in the Age of Democracy. Critical Perspectives from Around the World* (University Press of Virginia 2001) გვ. 1.

²¹ D. Kosař and L. Lixinski, 'Domestic Judicial Design by International Human Rights Courts', 109(4) *The American Journal of International Law* (2015) გვ. 714.

არ არის ასახული კონვენციის მე-6 მუხლზე არსებული სასამართლო პრაქტიკის ორი დამფუძნებელი კონცეფციის - დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის - ინტერპრეტაციის რაიმე სახის მოდიფიცირებით. თუმცა, სტრასბურგის სასამართლო პრაქტიკის კონცეპტუალური სიცხადისთვის და, შესაბამისად, მისი ეფექტიანობისა და დამაჯერებლობისთვის, ვფიქრობ, რომ ასეთი მოდიფიცირება აუცილებელია. ამ მიზნით, მე შემოგთავაზებთ სასამართლოს პრაქტიკის რამდენიმე შესაძლო მოდიფიცირებას.

გავაგრძელებ შემდეგნაირად. გამოყენებული მეთოდოლოგიის განხილვის შემდეგ, შესაბამის სასამართლო პრაქტიკას გავაანალიზებ და მის სისტემატიზაციას მოვახდენ. შემდეგ, მე ვაჩვენებ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფციის შესაბამისობას ჩამოყალიბებული დემოკრატიებისთვის, შემოგთავაზებთ სასამართლოს პრაქტიკის კრიტიკას და ასევე, გაუმჯობესების რიგ გზებს. ბოლოს კი მოკლე დასკვნას გამოვიტან.

მეთოდოლოგია

სტრასბურგის სასამართლოს მიხედვით, სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფცია კონვენციის 6.1 მუხლის ნაწილია. შესაბამისი დებულება ასეა ჩამოყალიბებული:

„...ყველას აქვს სამართლიანი და საჯარო მოსმენის უფლება... კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი ტრიბუნალის მიერ“.

როგორ ათავსებს სასამართლო სასამართლოს დამოუკიდებლობის ამ ახალ ასპექტს მე-6 მუხლის შესახებ არსებულ სასამართლო პრაქტიკაში, ნათლად ჩანს საქმეში *Parlov-Tkalčić v Croatia* (2009). პირველ რიგში, იგი აჯამებს თავის სასამართლო პრაქტიკას დამოუკიდებელი ტრიბუნალის მოთხოვნის შესახებ:

„სასამართლო... ხაზს უსვამს, რომ იმის დასადგენად, შეიძლება თუ არა ტრიბუნალი ჩაითვალოს „დამოუკიდებლად“ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიზნებისათვის, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული, *inter alia*, მისი წევრების დანიშვნის წესი, მათი უფლებამოსილების ვადა, გარე ზეწოლის წინააღმდეგ გარანტიების არსებობა და ის, თუ რამდენად დამოუკიდებლად წარმოაჩენს ტრიბუნალი თავს“.²²

შემდეგ, სასამართლო მსჯელობს, რომ ეს დებულება მოითხოვს უფრო მეტს, ვიდრე უბრალოდ გარე ზეწოლისგან თავისუფლებას:

„თუმცა, სასამართლო დამოუკიდებლობა მოითხოვს, რომ ინდივიდუალური მოსამართლეები იყვნენ თავისუფალი არა მხოლოდ გარე, არამედ სასამართლო ხელისუფლების შიგნიდან მომდინარე გავლენებისგან. სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა მოითხოვს, რომ ისინი იყვნენ თავისუფალი კოლეგა მოსამართლეების ან სასამართლოში ადმინისტრაციული ფუნქცია-მოვალეობების მქონე პირების, როგორცაა სასამართლოს თავმჯდომარე ან სასამართლოს კოლეგიის თავმჯდომარე, მხრიდან მითითებების მიღებისა და ზეწოლისაგან. სასამართლო სისტემაში მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფი საკმარისი გარანტიების არარსებობამ, კერძოდ, ზემდგომებისაგან მომდინარე წნეხის წინააღმდეგ,

²² ECtHR 22 December 2009, Case No. 24810/06, *Parlov-Tkalčić v Croatia*, პარ. 86 (შიდა მითითებები გამოტოვებულია).

სასამართლო შეიძლება მიიყვანოს დასკვნამდე, რომ განმცხადებლის ეჭვი სასამართლოს (დამოუკიდებლობისა და) მიუკერძოებლობის შესახებ ობიექტურად დასაბუთებულია“.²³

სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევის შედეგების დადგენისას უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლო მხოლოდ ძალიან ცოტა შემთხვევაში ამახვილებს ყურადღებას ტრიბუნალების „დამოუკიდებლობის“ მოთხოვნაზე.²⁴ უმეტეს შემთხვევაში, მაგალითისათვის, როგორცაა საქმე - Parlov-Tkalčić v Croatia, სასამართლომ აქცენტი ტრიბუნალების „მიუკერძოებლობის“ მოთხოვნაზე გააკეთა. სხვა შემთხვევებში, სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევამ მიიყვანა სასამართლო დასკვნამდე, რომ არ არსებობდა „კანონის საფუძველზე შექმნილი ტრიბუნალი“ - 6.1 მუხლით გათვალისწინებული კიდევ ერთი, სხვა მოთხოვნა.²⁵ ასეთი გადაწყვეტილება ჩვეულებრივ მოსდევს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც სასამართლო ხელისუფლების თანამდებობის პირმა მოსამართლე ჩამოაცილა საქმის განხილვიდან და სასამართლო დაადგენს, რომ ამით მან საქმის შედეგზე გავლენის მოხდენის მცდელობის შთაბეჭდილება შექმნა.²⁶ იმის გამო, რომ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევამ შეიძლება მე-6 მუხლში გათვალისწინებული სხვადასხვა მოთხოვნის დარღვევა გამოიწვიოს, სასამართლო პრაქტიკა, რომელსაც მე განვიხილავ, არ არის შერჩეული იმ მოთხოვნის მიხედვით, რომლის საფუძველზეც დაადგინა სასამართლომ დარღვევა, არამედ სასამართლოს მოსაზრებების არსის მიხედვით, რომელიც საფუძვლად უდევს ამ გადაწყვეტილებებს.

სასამართლო პრაქტიკა, რომელსაც ამ სტატიაში განვიხილავ, შეირჩა Hudoc-ის პლატფორმის - სტრასბურგის სასამართლოს სასამართლო პრაქტიკის მონაცემთა ბაზის გამოყენებით.²⁷ ჩემი ძებნის დიაპაზონი არ შემოიფარგლავს მხოლოდ „საბოლოო გადაწყვეტილებებით“ (judgements), რომლებიც ეხება 6.1 მუხლს, არამედ დავფარე ამ საკითხზე სასამართლოს მიერ მიღებული „შუალედური გადაწყვეტილებებიც“ (decisions). როგორც ზემოთ აღინიშნა, საქმეების რაოდენობა, რომლებშიც სასამართლო განიხილავს სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის საკითხს, საკმაოდ მწირია.²⁸ 2000-2018 წლებში მიღებული მხოლოდ 15 გადაწყვეტილება და 3 შესაბამისი შუალედური გადაწყვეტილება იქნა ნაპოვნი.²⁹

²³ იქვე.

²⁴ Khrykin v Russia; ECtHR 19 April 2011, Case No. 33 188/08, Baturlova v Russia; ECtHR 3 May 2011, Case No. 30024/02, Sutyagin v Russia.

²⁵ E.g. ECtHR 12 January 2016, Case No. 57774/13, Miracle Europe Kft v Hungary, პარ. 67.

²⁶ იქვე, პარ. 58.

²⁷ იხილეთ < hudoc.echr.coe.int >.

²⁸ ძებნა გაგრძელდა 2018 წლის 15 ნოემბრამდე. შემდგომ მიღებული საქმეები აქ არ არის განხილული.

²⁹ ECtHR 10 October 2000, Case No. 42095/98, Daktaras v Lithuania; ECtHR 6 September 2005, Case No. 65518/01, Salov v Ukraine; ECtHR 3 May 2007, Case No. 7577/02, Bochan v Ukraine; ECtHR 26 July 2007, Case No. 29294/02, Hirschhorn v Romania; ECtHR 9 October 2008, Case No. 62936/00, Moiseyev v Russia; ECtHR [DA] 14 May 2009, Case No. 2329/05, Zaytsev v Russia; ECtHR [DA] 17 November 2009, Case No. 39279/05, Iwańczuk v Poland; Parlov-Tkalčić v Croatia, მოხსენიებულია სქოლიო 21-ში; ECtHR 15 July 2010, Case No. 16695/04, Gazeta Ukraine- Tsentri v Ukraine; ECtHR 5 October 2010, Case No. 19334/03, DMD Group, a.s. v Slovakia; ECtHR 3 February 2011, Case No. 8921/05, Igor Kabanov v Russia; ECtHR 19 April 2011, Case No. 33186/08, Khrykin v Russia; მოხსენიებულია სქოლიო 23-ში; Baturlova v Russia, მოხსენიებულია სქოლიო 23-ში; ECtHR 3 May 2011, Case No. 30024/02, Sutyagin v Russia; ECtHR 6 October 2011, Case

სასამართლო პრაქტიკის სისტემური ანალიზი

სტრასბურგის სასამართლოს მსჯელობა მისივე პრაქტიკაში, როგორც წესი, მკაცრად მხოლოდ კონკრეტულ საქმეზე ამახვილებს ყურადღებას, რაც იმას ნიშნავს, რომ იშვიათია ისეთი გადაწყვეტილებები, რომლებშიც სასამართლო განმარტავს ამავე გადაწყვეტილების როლს მთლიანად სასამართლო პრაქტიკისათვის ან რომელშიც ის აყალიბებს ზოგად წესებს;³⁰ თუმცა, ვფიქრობ, ეს არ გვიშლის ხელს, სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის შესახებ მისი სასამართლო პრაქტიკა ერთიან სამართლებრივ წესში მოვაქციოთ. ეს წესი კი მოქმედებს შემდეგნაირად:

სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა ირღვევა, თუ:

- (1) კოლეგა,
- (2) რომელსაც შეუძლია ზეწოლა განახორციელოს მოსამართლეზე, კონკრეტულ საქმეზე მოსამართლის მიერ გამოსატან გადაწყვეტილებაზე,
- (3) ცდილობს ასეთი გავლენის მოხდენას.

მე განვიხილავ ამ წესის სხვადასხვა ელემენტებს სასამართლოს პრაქტიკის გათვალისწინებით.

კოლეგა...

სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა, როგორც ეს სასამართლოს მიერაა განსაზღვრული, მოსამართლეებს შორის ან მოსამართლესა და სასამართლოს სხვა თანამდებობის პირებს შორის ურთიერთობაზე ვრცელდება. საქმეში Parlov-Tkalčić v Croatia სასამართლო ადგენს:

„სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა მოითხოვს, რომ [ინდივიდუალური მოსამართლეები, სს] იყვნენ თავისუფალი კოლეგა მოსამართლეების ან სასამართლოში ადმინისტრაციული ფუნქცია-მოვალეობების მქონე პირების, როგორცაა სასამართლოს თავმჯდომარე ან სასამართლოს კოლეგიის თავმჯდომარე, მხრიდან მითითებებისაგან ან ზეწოლისაგან.“³¹

ამგვარად, სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა მოსამართლეებს შორის ურთიერთობას არეგულირებს, ანუ სასამართლო კოლეგიის წევრსა და მის თავმჯდომარეს შორის, მაგრამ ის ასევე მოსამართლესა და „მისი“ სასამართლოს ხელმძღვანელებს შორის ურთიერთობასაც შეეხება.³² ის ასევე ვრცელდება სასამართლოს იმ ხელმძღვანელზეც, რომლებიც თავად არ

No. 23465/03, Agrokompleks v Ukraine; ECtHR [DA] 7 July 2015, Case No. 24876/07, Lorenzetti v Italy; Miracle Europe Kft v Hungary, მოხსენიებულია სქოლიო 24-ში; Ramos Nunes de Carvalho e Sá v Portugal, მოხსენიებულია სქოლიო 11-ში.

³⁰ ეს არ ცვლის იმ ფაქტს, რომ სასამართლოს კიდევ უფრო და უფრო ნაკლები გადაწყვეტილებაა კონკრეტული საქმის გაემოებებთან მიბმული. (J.H. Gerards, General Principles of the European Convention on Human Rights (Cambridge University Press 2019, forthcoming) ch. 2). ამის მაგალითია (related to internal judicial independence) საქმე - Parlov-Tkalčić v Croatia, მოხსენიებულია სქოლიო 21-ში, პარ. 86.

³¹ Parlov-Tkalčić v Croatia, მოხსენიებულია სქოლიო 21-ში, პარ. 86.

³² გარდა ამისა, მე არ ვიცი სხვა საქმეები, რომლებშიც სტრასბურგის სასამართლომ მიუთითა სასამართლოს ადმინისტრაციული ორგანოს წარმომადგენლის გარდა, სხვა სასამართლო თანამდებობის პირის მიერ განხორციელებულ გაუმართლებელ გავლენაზე. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლო შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევა იმ კოლეგა მოსამართლეების მიერ არ ხდება, რომლებსაც არ აქვთ ადმინისტრაციული

არიან ჩართულნი სამოსამართლო საქმიანობაში, როგორც ამას ასევე საქმე Parlov-Tkalčić აჩვენებს. ამ საქმეში სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებლის ეჭვი მის საქმეზე მოსამართლეების სასამართლოს თავმჯდომარის გავლენის ქვეშ მოქმედების შესახებ ობიექტურად იყო დასაბუთებული, მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოს თავმჯდომარეები ხორვატიის კანონმდებლობით მხოლოდ „ადმინისტრაციულ (მართვით და ორგანიზაციულ) ფუნქციებს ასრულებენ, რომლებიც სამოსამართლო ფუნქციისგან, ანუ ცალკეული საქმეების განხილვისაგან, მკაცრად არის განცალკევებული.“³³

სასამართლოს განმარტებიდან გამომდინარეობს, რომ როდესაც მოსამართლეზე ზეწოლას ახორციელებს ვინმე, გარდა სასამართლო თანამდებობის პირისა, სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის ცნება არ ვრცელდება. როგორც წესი, ეს განსხვავება მარტივია. თუმცა ზოგჯერ ეს ასე არ არის. განვიხილავ ორ მაგალითს. პირველი, ვრცელდება თუ არა სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა კონცეფცია მაშინ, როდესაც მოსამართლეზე ზეწოლა მომდინარეობს სასამართლო მოხელეებისა და სხვა (არასასამართლო) თანამდებობის პირებისგან შემდგარი ორგანოსგან? *Denisov v Ukraine* არის ასეთი საქმის მაგალითი.³⁴ დენისოვი, კიევის ადმინისტრაციული სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე, ამ თანამდებობიდან გაათავისუფლა იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ, რომელიც ძირითადად არამოსამართლე წევრებით იყო დაკომპლექტებული, მათ შორის გენერალური პროკურორისა და პროკურატურის სხვა წარმომადგენლებისგან.³⁵ შემდეგ დენისოვმა წარუმატებლად გაასაჩივრა მისი თანამდებობიდან გაათავისუფლება უმაღლეს ადმინისტრაციულ სასამართლოში. სტრასბურგის სასამართლოს წინაშე დენისოვი ამტკიცებდა, რომ უკრაინის ადმინისტრაციულმა სასამართლომ ვერ უზრუნველყო მისთვის დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ ტრიბუნალზე წვდომა, რადგან მისი წევრები იმყოფებოდნენ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს დისციპლინური იურისდიქციის ქვეშ, რომლის გადაწყვეტილებაც გასაჩივრების საგანი იყო ამ საქმეში. სტრასბურგის სასამართლოს დიდი პალატა დაეთანხმა განმცხადებელს. თუმცა, მას არ დაუკონკრეტებია, ეს ფაქტი კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევას სასამართლოს გარე თუ შიდა დამოუკიდებლობის ასპექტთან მიმართებით წარმოადგენს. ჩემი აზრით, სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის ცნება ამ შემთხვევაში არ ვრცელდებოდა, რადგან იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრთა უმრავლესობა არ იყო სასამართლო მოხელე.³⁶

კიდევ ერთი სიტუაცია, რომელზეც იმთავითვე არ არის ნათელი, ვრცელდება თუ არა სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფცია, არის შემთხვევები, როდესაც სასამართლო თანამდებობის პირები, მოსამართლეზე ზეწოლისას, მოქმედებენ ხელისუფლების სხვა შტოების მოხელეების სურვილის შესაბამისად და ამით ხელისუფლების

უფლებამოსილებები. ეს ალბათ იმიტომ ხდება, რომ ასეთ კოლეგა მოსამართლეებს, რომლებსაც არ აქვთ აღმასრულებელი ძალაუფლება, ასევე არ გააჩნიათ გავლენის განსახორციელებლად საჭირო უფლებამოსილებები.

³³ Parlov-Tkalčić v Croatia, მოხსენიებულია სქოლიო 21-ში, პარ. 88.

³⁴ ECtHR 25 September 2018, Case No. 76639/11, Denisov v Ukraine, პარ. 79.

³⁵ იქვე, პარ. 69.

³⁶ სასამართლო განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს სასამართლო საბჭოებში უმრავლესობის ამ წესის არსებობას. იხილეთ: ECtHR 9 January 2013, Case No. 21722/11, Oleksandr Volkov v Ukraine, პარ. 109 და 112.

სხვა შტოების ინტერესებს ატარებენ („act as transmission belts for another branch of government“).³⁷ ასეთ შემთხვევებში სასამართლო მიიჩნევს, რომ ვრცელდება როგორც შიდა, ისე გარე დამოუკიდებლობის კონცეფცია, ისევე როგორც ეს დაადგინა საქმეში *Agrokompleks v Ukraine*. *Agrokompleks*-მა 375 000 ტონა ნედლი ნავთობი მიაწოდა *LyNOS*-ს - კომპანიას, რომლის უმრავლესობის მფლობელი უკრაინის მთავრობა იყო. თუმცა, *LyNOS*-მა, თავის მხრივ, *Agrokompleks*-ს შეთანხმებული ნავთობპროდუქტების მხოლოდ მცირე ნაწილი გადასცა. ადგილობრივმა სასამართლომ დაადგინა, რომ *LyNOS*-მა არ შეასრულა თავისი სახელშეკრულებო ვალდებულებები და *Agrokompleks*-ისთვის დაახლოებით 19,5 მილიონი ევროს გადახდა დაავალა. მას შემდეგ, რაც ეს გადაწყვეტილება საბოლოო გახდა, მთავრობამ დაიწყო გამოძიება *LyNOS*-ის ვალდებულებების შესახებ მისი კრედიტორების მიმართ, რის საფუძველზეც დაასკვნეს, რომ *Agrokompleks*-ის წინაშე დავალიანება ფაქტობრივად გაცილებით დაბალი იყო, ვიდრე სასამართლომ დაადგინა. *LyNOS*-ი დაეყრდნო ამ დასკვნას, როგორც ახლად აღმოჩენილ გარემოებას და სასამართლოს კოლეგიას სასამართლოს ბრძანების გადახედვის მოთხოვნით მიმართა. სასამართლომ დაადგინა რა, რომ მთავრობის დასკვნა არ შეიცავდა ახალ ინფორმაციას, გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა.³⁸ სასამართლოს თავმჯდომარემ მას შემდეგ, რაც მიიღო მრავალი წერილი სხვადასხვა ხელისუფლების წარმომადგენლებისგან, მათ შორის პარლამენტის თავმჯდომარისგან, პრემიერისა და უკრაინის თავმჯდომარისგან, რომლებიც მოუწოდებდნენ მას გაეუქმებინა სასამართლოს გადაწყვეტილებები ან გადაეხედა მათთვის,³⁹ თავის ორ მოადგილეს დაავალა უკანასკნელი გადაწყვეტილების გადახედვა.⁴⁰ შემდეგ სასამართლომ გააუქმა თავისი ადრინდელი გადაწყვეტილება.⁴¹ სტრასბურგის სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლების ჩარევა სასამართლო პროცესებში წარმოადგენდა სასამართლო გარე დამოუკიდებლობის დარღვევას, როგორც ეს კონვენციის მე-6 მუხლშია მითითებული.⁴² თუმცა, სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ სასამართლოს თავმჯდომარის მითითება, რომელიც მის ორ მოადგილეს სთხოვდა, ადრინდელი გადაწყვეტილებისთვის გადაეხედათ, თავისთავად ეწინააღმდეგებოდა კონვენციას, რადგან ის ასევე არღვევდა სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის პრინციპს.⁴³

...ვის შეუძლია მოსამართლეზე ზეწოლა...

ყველა მოსამართლე კოლეგა არ არის თანაბრად რელევანტური სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევის გამოძიების მიზნებისთვის. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია მხოლოდ ის კოლეგები, რომლებსაც მოსამართლეზე ზეწოლის შესაძლებლობა აქვთ. იმას თუ

³⁷ სასამართლოების თავმჯდომარეების, განსაკუთრებით ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში, გადამცემ ქამრად გამოყენებასთან (transmission belt thesis) დაკავშირებით, მაგალითისთვის იხ. *Kosař*, მოხსენიებულია სქოლიო 13-ში, გვ. 99-100 და გვ. 391-398; *Popova*, მოხსენიებულია სქოლიო 19-ში, გვ. 139-145.

³⁸ *Agrokompleks v Ukraine*, მოხსენიებულია სქოლიო 28, პარ. 69.

³⁹ იქვე, პარ. 13.

⁴⁰ იქვე, პარ. 70 და 138.

⁴¹ იქვე, პარ. 71-72.

⁴² სასამართლომ ამ ჩარევის ფაქტს "მიუღებელი" უწოდა (იქვე, პარ. 135).

⁴³ იქვე, პარ. 139.

რამდენად შეუძლია ამა თუ იმ კოლეგას ასეთი ზეწოლა, სტრასბურგის სასამართლო იმ უფლებამოსილებების განხილვის საფუძველზე ადგენს, რაც ამ კოლეგას გააჩნია.⁴⁴

ამ მიზნებისათვის ზოგიერთი უფლებამოსილება რელევანტური არ არის. მაგალითად, სასამართლო ასევე ითვალისწინებს, რომ სასამართლოს შიგნით გარკვეული მმართველობითი უფლებამოსილების განხორციელება - და თანმდევი გავლენა - გარდაუვალია:

„უნდა გავითვალისწინოთ, რომ მოსამართლეთა მუშაობაზე ზედამხედველობა გარკვეულ რისკს შეიცავს მათი შიდა დამოუკიდებლობისთვის და შეუძლებელია ისეთი სისტემის შემუშავება, რომელიც ამ რისკს მთლიანად აღმოფხვრის.“⁴⁵

მხოლოდ ის ფაქტი, რომ კოლეგას აქვს აღმასრულებელი ძალაუფლება მოსამართლეზე, მაგალითად, იმის გამო, რომ ის არის სასამართლოს თავმჯდომარე, რომელშიც ეს მოსამართლეა დანიშნული, არასაკმარისია იმ ვარაუდის დასაბუთებისთვის, რომ მას შეუძლია მოახდინოს მოსამართლეზე იმგვარი ზეწოლა, რომ ამან სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევა გამოიწვიოს.⁴⁶

იმის განხილვისას, შეუძლია თუ არა კოლეგას მოსამართლეზე ზეწოლის მოხდენა, სასამართლო ამოწმებს, შემდეგი ორი გარემოებიდან მინიმუმ ერთ-ერთის არსებობას: ახორციელებდა თუ არა კოლეგა (ა) უფლებამოსილებას იმ საქმის წარმოებასთან დაკავშირებით, რომელიც განსახილველად დაევალა მოსამართლეს, ან (ბ) აქვს თუ არა მას უფლებამოსილება შეცვალოს მოსამართლის სამართლებრივი სტატუსი?

საქმის წარმოებასთან დაკავშირებული უფლებამოსილებების გამოყენება

როდესაც მოწმდება, გამოიყენა თუ არა კოლეგამ საქმის წარმოებასთან დაკავშირებული უფლებამოსილება, ეს ჩვეულებრივ ეხება საქმის განხილვის ვალდებულების კონკრეტული მოსამართლისათვის ან მოსამართლეთა კოლეგიისთვის დაკისრებას ან მომხსენებელი მოსამართლის დანიშვნის უფლებას.⁴⁷ საქმე - *Daktaras v Lithuania* წარმოაჩენს ამ ორივე ელემენტს.

განმცხადებელი მსჯავრდებულად იქნა ცნობილი პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ, როგორც მთავარი ამსრულებელი შანტაჟის ბრალდების საქმეზე.⁴⁸ გასაჩივრებისას, ეს

⁴⁴ მაგალითისათვის იხილეთ: *Lorenzetti v Italy*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 52.

⁴⁵ იქვე, პარ. 91.

⁴⁶ მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში არ ჩატარდება გამოძიება ამ უფლებამოსილებების შესახებ. *Agrokompleks v Ukraine*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, არის ასეთი გამონაკლისის მაგალითი. სასამართლომ ამ საქმეში დაასკვნა, რომ მოსამართლეზე განხორციელებული გავლენა მოდიოდა მისი ზემდგომი მოსამართლისგან, ამ უკანასკნელის მოსამართლის მიმართ არსებული უფლებამოსილების განხილვის გარეშე (პარ. 139). ის ფაქტი, რომ სასამართლომ არჩია არ ჩატარებინა დეტალური გამოძიება, შესაძლოა, იმის გამო იყო, რომ ECHR-ის მე-6 მუხლის დარღვევა სხვა საფუძველებით უკვე დადგენილი იყო, ასევე, იმის გამოც რომ განხორციელებული ზეწოლა დამალული არ ყოფილა.

⁴⁷ მაგალითისათვის იხილეთ: *Parlov-Tkalčić v Croatia*, მოხსენიებულია სქოლიო 21-ში, პარ. 88-90. მანამდე სასამართლო ყოველთვის თვლიდა, რომ საერთო ხელშეკრულება არ არეგულირებდა საქმეთა განაწილებას, ან ყოველ შემთხვევაში, ის არ იყო „სასამართლოს შექმნის“ მნიშვნელოვანი ელემენტი. იხილეთ: ECtHR 9 March 1999, Case No. 32813/96, *Lindner v Germany*.

⁴⁸ *Daktaras v Lithuania*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 17. ასევე, იხილეთ: *Igor Kabanov v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში.

გადაწყვეტილება შეიცვალა და განმცხადებელი აღარ განიხილებოდა მთავარ ამსრულებლად, არამედ მხოლოდ დანაშაულის თანამონაწილედ, თუმცა, სასჯელი იგივე დარჩა.⁴⁹ ამის შემდეგ, მოსამართლემ, რომელმაც გამოიტანა გადაწყვეტილება პირველი ინსტანციის სასამართლოში, უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის კოლეგიის თავმჯდომარეს სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით უზენაეს სასამართლოში შუამდგომლობის შეტანა სთხოვა.⁵⁰ უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის კოლეგიის თავმჯდომარემ დააკმაყოფილა ეს მოთხოვნა და შუამდგომლობით მიმართა უზენაეს სასამართლოს, გაეუქმებინა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რადგან მან შეცდომა დაუშვა კანონის გამოყენებისას და არასწორად დაადგინა, რომ განმცხადებელი არ იყო მთავარი ამსრულებელი. თავმჯდომარემ უზენაეს სასამართლოს მიმართა ძალაში დაეტოვებინა პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება.⁵¹ შემდგომში საქმის განსახილველად შეარჩია უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის კოლეგიის სამი მოსამართლისგან შემდგარი პალატა და დანიშნა მომხსენებელი-მოსამართლე.⁵² შედეგად, უზენაესი სასამართლოს პალატამ გააუქმა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება და პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება დატოვა ძალაში.⁵³ სტრასბურგში განმცხადებელი ჩიოდა, რომ უზენაესი სასამართლოს პალატა, რომელმაც განიხილა შუამდგომლობა, არ შეიძლება ჩაითვალოს მიუკერძოებელ ტრიბუნალად კონვენციის მე-6 მუხლის მნიშვნელობით, რადგან უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის კოლეგიის თავმჯდომარემ, რომელმაც შეიტანა ეს განცხადება, თავადვე დანიშნა პალატის წევრები და მომხსენებელი მოსამართლე.⁵⁴

ლიტვის მთავრობა ამტკიცებდა, რომ თავმჯდომარის უფლებამოსილება წარადგინოს შუამდგომლობა უზენაეს სასამართლოში ქვედა სასამართლოების გადაწყვეტილებების გაუქმების მოთხოვნით, ეფუძნება სამოსამართლო შეცდომის თავიდან აცილების აუცილებლობას; რომ შიდა წესდებები თავმჯდომარეს მხოლოდ ორგანიზაციულ ფუნქციებს ანიჭებდა; რომ თავმჯდომარემ არ მიიღო მონაწილეობა საქმის განხილვაში; და რომ მას არ გააჩნდა სამართლებრივი უფლებამოსილება, გავლენა მოეხდინა პალატის გადაწყვეტილებაზე ან სხვაგვარად განეხორციელებინა არასათანადო ზეწოლა პალატის მოსამართლეებზე. გარდა ამისა, მთავრობამ წარმოადგინა უზენაესი სასამართლოს 11 გადაწყვეტილება, რომლებშიც უზენაესი სასამართლოს ან მისი სისხლის სამართლის კოლეგიის თავმჯდომარის შუამდგომლობა უზენაესმა სასამართლომ უარყო.⁵⁵

სასამართლომ უარყო მთავრობის არგუმენტები, კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევა დაადგინა და განმარტა, რომ განმცხადებლის შიში პალატის მიუკერძოებლობის შესახებ გამართლებული იყო.⁵⁶ ის ფაქტი, რომ უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის

⁴⁹ იქვე, პარ. 19.

⁵⁰ იქვე, პარ. 21.

⁵¹ იქვე, პარ. 22.

⁵² იქვე, პარ. 23.

⁵³ იქვე, პარ. 25.

⁵⁴ იქვე, პარ. 28.

⁵⁵ იქვე, პარ. 29.

⁵⁶ იქვე, პარ. 38.

კოლეგიის თავმჯდომარემ მოითხოვა განმცხადებლისთვის საზიანო გადაწყვეტილების დადასტურება, იყო იმის მტკიცებულება, რომ თავმჯდომარემ დავის ერთ-ერთი მხარის პოზიცია დაიჭირა.⁵⁷ უფრო მეტიც, იმის გამო, რომ მან დანიშნა პალატის მოსამართლეები და მომხსენებელი მოსამართლეები, შეიქმნა შთაბეჭდილება, რომ მოსამართლეები, რომლებიც განიხილავდნენ საქმეს, ზეწოლის ქვეშ იმყოფებოდნენ საქმე გადაეწყვიტათ მათი თავმჯდომარეს სურვილის შესაბამისად.⁵⁸ სასამართლომ განაცხადა:

„როდესაც სისხლის სამართლის კოლეგიის თავმჯდომარე არა მარტო განიხილავს ბრალდების საქმეს, არამედ დამატებით ორგანიზაციული და მმართველობითი ფუნქციების განხორციელებასთან ერთად, ის ასევე წარმოადგენს სასამართლოს, არ შეიძლება ითქვას, რომ ობიექტური თვალსაზრისით, არსებობს საკმარისი გარანტიები, რომლებიც შეუსაბამო ზეწოლის არარსებობის შესახებ ყოველგვარ ლეგიტიმურ ეჭვს გამორიცხავს“.⁵⁹

იმ ფაქტს, რომ სხვა შემთხვევებში თავმჯდომარის შუამდგომლობა არ დაკმაყოფილდა, არ შეუცვლია სასამართლოს შეხედულება: ყოველი საქმე უნდა შეფასდეს არსებითად, მასში მოცემული გარემოებების გათვალისწინებით.⁶⁰

საქმის მოსამართლისგან ჩამოცილების უფლებამოსილება არის კონკრეტული მოსამართლის ან სასამართლო კოლეგიისთვის საქმის გადაცემის უფლებამოსილების სახე. სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის შესახებ სტრასბურგის საქმეების უმეტესობა სწორედ უფლებამოსილების ამ სახეს შეეხება. მოსამართლისგან საქმის ჩამოცილებით შეიძლება გაჩნდეს შთაბეჭდილება, რომ პირველი მოსამართლე აპირებდა საქმის გადაწყვეტას ისე, რომ

⁵⁷ იქვე, პარ. 35.

⁵⁸ Cf. ECtHR 4 March 2015, Case No. 36073/04, *Fazlı Aslaner v Turkey*, რომელშიც უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს გენერალურმა ასამბლეამ განიხილა საჩივარი საქმეზე, რომელიც სასამართლოს კოლეგიამ ადრე გამოიტანა. ამ კოლეგიის წევრები ასევე იყვნენ გენერალური ასამბლეის წევრები. ერთ-ერთი მათგანი, სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე, გენერალურ ასამბლეას ხელმძღვანელობდა კიდევ. სტრასბურგის სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს იყო კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევა, რადგან არ იყო „აბსოლუტურად აუცილებელი“ სამ მოსამართლეს ერთობლივად გამოეტანა გადაწყვეტილება გენერალური ასამბლეის სახელით (პარ. 40). უფრო მეტიც, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ის ფაქტი, რომ სამი მოსამართლიდან ერთ-ერთი ხელმძღვანელობდა გენერალურ ასამბლეას, როგორც ვიცე-პრეზიდენტი, იყო „დამატებითი გარემოება, რომელიც შეუთავსებელია მიუკერძოებლობის შთაბეჭდილებასთან“ (პარ. 41). შეიძლება ითქვას, რომ ეს უკანასკნელი არგუმენტი ეხება სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობას, ვინაიდან ის მიუთითებს, რომ თავმჯდომარის მოადგილე მოსამართლე იყო არა მხოლოდ იმ კოლეგიის წევრი, რომელმაც საქმეზე ადრე გამოიტანა გადაწყვეტილება, არამედ ასევე იყო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე. ასეთი მოსამართლეები არიან (კანონით თუ პრაქტიკით) მნიშვნელოვანი ფიგურები სასამართლო ადმინისტრაციაში და, შესაბამისად, სხვა მოსამართლეები მათ მარტივად ვერ ეწინააღმდეგებიან. თუმცა, ვინაიდან სტრასბურგი ცალსახად არ მიჰყვება მსჯელობის ამ ხაზს *Fazlı Aslaner v Turkey*-ის ან სხვა მსგავს საქმეებში, მე ის არ განმიხილავს ქვემოთ ჩამოთვლილ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის შესახებ ჩემ მიერ შერჩეულ საქმეებში.

⁵⁹ *Daktaras v Lithuania*, supra n. 28, პარ. 36. ის განაგრძობს: „ფაქტი, რომ თავმჯდომარის ჩარევა პირველი ინსტანციის მოსამართლის მიერ იყო წახალისებული მხოლოდ ამძიმებს სიტუაციას“. Cf. *Igor Kabanov v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 42.

⁶⁰ იქვე, პარ. 37. კიდევ ერთი მაგალითი, როდესაც სტრასბურგის სასამართლო ადგენს, რომ სასამართლოს თავმჯდომარე პროცედურული გადაწყვეტილების მიღებით ცდილობდა გავლენა მოეხდინა საქმის შედეგზე არის შემდეგი საქმე - ECtHR 26 July 2007, Case No. 29294/02, *Hirschhorn v Romania*, პარ. 76-78.

ეწინააღმდეგებოდა იმ პირის სურვილებს, ვინც ეს საქმე დაავალა.⁶¹ ამის ნათელი მაგალითია საქმე - *Moiseyev v Russia*. განმცხადებელს ბრალი წაუყენეს ღალატში. საქმის არსებითი განხილვისას სასამართლოს თავმჯდომარემ საქმის განმხილველი პალატის ყველა მოსამართლე არანაკლებ სამჯერ შეცვალა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეს იყო კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევა, რადგან განმცხადებლის შთაბეჭდილება, რომ მოსამართლეები გამოიცვალა, რადგან მათ განზრახული ჰქონდათ თავმჯდომარის შეხედულების საწინააღმდეგო გადაწყვეტილების მიღება, დასაბუთებული იყო.⁶²

მოსამართლის სამართლებრივი სტატუსის შეცვლის უფლებამოსილება

თუ კოლეგა მოსამართლე, ზემოთ მოყვანილი მაგალითებისგან განსხვავებით, არ ახორციელებდა რაიმე უფლებამოსილებას კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, სასამართლო განიხილავს, აქვს თუ არა მას (სხვა) უფლებამოსილებები, რომელთა გამოყენებითაც მოსამართლეზე ზეწოლა შეუძლია. ამ ეტაპზე მნიშვნელოვანია ხაზგასმით აღვნიშნოთ, რომ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევა არ მოითხოვს იმას, რომ კოლეგამ ფაქტობრივად განახორციელოს თავისი უფლებამოსილება ან თუნდაც დაემუქროს მოსამართლეს მათი განხორციელებით. ამრიგად, ეს კრიტერიუმი არსებითად განსხვავდება წინა კრიტერიუმისგან. სასამართლო დაადგინა შემდეგი:

„საკითხავი ის არის, შეეძლო თუ არა სასამართლოს თავმჯდომარეებისათვის [ეროვნული] კანონმდებლობით მინიჭებულ უფლებამოსილებებს გამოეწვია ისეთი ფარული ზეწოლა, რასაც ზემდგომების მიმართ მოსამართლეების მორჩილება, ან, ყოველ შემთხვევაში, ინდივიდუალური მოსამართლეების მხრიდან თავიანთი თავმჯდომარეების შეწინააღმდეგების ნებელობის არ ქონა მოჰყოლოდა, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მოსამართლეთა შიდა დამოუკიდებლობაზე „მსუსხავი“ ეფექტი ჰქონოდა“.⁶³

როგორც აღინიშნა, სასამართლო ასევე ითვალისწინებს, რომ სასამართლოს შიგნით, გარკვეული მმართველობითი უფლებამოსილების განხორციელება - და თანმდევი გავლენა - გარდაუვალია. მაშასადამე, მხოლოდ ის ფაქტი, რომ კოლეგას შეუძლია ეს უფლებამოსილება მოსამართლის წინააღმდეგ გამოიყენოს, საკმარისი არ არის ვარაუდისთვის, რომ კონვენციის მე-6 მუხლის გაგებით დაუშვებელი ზეწოლა განხორციელდა.⁶⁴ ამრიგად, სასამართლო შემოწმებისას ფოკუსირებულია სხვა უფლებამოსილებებზე, რომლებმაც შეიძლება მოსამართლის სამართლებრივი სტატუსის ცვლილება გამოიწვიოს. პრაქტიკაში, სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს მოსამართლეების დაწინაურების ან მათზე დისციპლინური სანქციების დაკისრების უფლებამოსილებაზე. ამის მიზეზი კი ისაა, რომ ეს

⁶¹ ასევე, იხილეთ: ECtHR 5 October 2010, Case No. 19334/03, *DMD Group, a.s. v Slovakia*, რომელშიც მოსამართლე კოლეგამ საქმე ხელახალი განაწილების შედეგად გადასცა საკუთარ თავს. სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს ხელახალი განაწილება არღვევდა ხელოვნებას კონვენციის მე-6 მუხლს.

⁶² *Moiseyev v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 181-185. შესადარებელი ვითარება ჩნდება საქმეზე *Sutyagin v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში. მაგალითისათვის, როდესაც საქმე არ იქნა გადაწინააღმდეგებული იმავე სასამართლოს ფარგლებში, მაგრამ გადაეცა სხვა სასამართლოს იხილეთ: *Miracle Europe Kft v Hungary*, მოხსენიებულია სქოლიო 24-ში.

⁶³ *Parlov-Tkalčić v Croatia*, მოხსენიებულია სქოლიო 21-ში, პარ. 91.

⁶⁴ იქვე, პარ. 91.

უფლებამოსილებები, როგორც სასამართლო აცხადებს, „პოტენციურად ყველაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ მოსამართლეთა შიდა დამოუკიდებლობაზე“.⁶⁵

საქმე *Gazeta Ukraine-Tsentr v Ukraine* გვიჩვენებს, თუ როგორ წარმართავს სასამართლო ასეთი შეფასების პროცესს.⁶⁶ განმცხადებლის მიერ გამოქვეყნებულ გაზეთში, განმცხადებელმა გაავრცელა ინფორმაცია პრესკონფერენციაზე, სადაც ადგილობრივი სასამართლოს თავმჯდომარე - რომელიც ასევე მერის არჩევნებში ერთ-ერთი კანდიდატი იყო - ჟურნალისტმა დაადანაშაულა განმცხადებლის მკვლელობის მიზნით კონტრაქტის გაფორმებაში. შემდეგ თავმჯდომარემ ჟურნალისტს ცილისწამებისთვის უჩივლა. ცილისწამების საქმე არა ამ თავმჯდომარის სასამართლომ, არამედ სხვა სასამართლომ განიხილა და განმცხადებელს თავმჯდომარისათვის კომპენსაციის გადახდა დაავალა. სააპელაციო სასამართლომ ძალაში დატოვა ეს გადაწყვეტილება. სტრასბურგში განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ კონვენციის მე-6 მუხლის მნიშვნელობით არც ერთი ეს სასამართლო არ შეიძლება ჩათვლილიყო მიუკერძოებლად. ის ამტკიცებდა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ არა თავმჯდომარის სასამართლომ, არამედ სხვა სასამართლომ განიხილა მისი საქმე, თავმჯდომარე ასევე იყო მოსამართლეთა რეგიონული საბჭოს თავმჯდომარე, რომლის უფლებამოსილებას ექვემდებარებოდა როგორც პირველი ინსტანციის, ასევე სააპელაციო სასამართლო, და რომ ამიტომ მოსარჩელეს უფლება ჰქონდა შეეთავაზებინა საბჭოსათვის მოსამართლეთა წინააღმდეგ დისციპლინური დევნის აღძვრა და მათ სამართლებრივ სტატუსზე მოქმედი სხვა გადაწყვეტილების მიღება. განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ ამ სასამართლოების მოსამართლეები არ ტოვებდნენ მიუკერძოებლობის შთაბეჭდილებას. სასამართლო განმცხადებელს დაეთანხმა და კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევა დაადგინა.⁶⁷

...ცდილობს გავლენა მოახდინოს მოსამართლის მიერ კონკრეტულ საქმეზე მისაღებ გადაწყვეტილებაზე

უბრალოდ ის ფაქტი, რომ მოსამართლის კოლეგამ გამოიყენა უფლებამოსილება კონკრეტული საქმის განხილვასთან დაკავშირებით ან აქვს (სხვა) უფლებამოსილებები, რომლებიც შეიძლება გამოიყენოს მოსამართლეზე ზეწოლის განსახორციელებლად, არ ნიშნავს, რომ ის რეალურად ცდილობდა მოსამართლეზე გავლენის მოხდენას. მაგალითად, საქმე *სამართლიანად*

⁶⁵ იქვე, პარ. 92-93.

⁶⁶ ასევე, იხილეთ: *Khrykin v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 36-39.

⁶⁷ *Gazeta Ukraine-Tsentr v Ukraine*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 34-35. გარდა ამისა, სასამართლომ მიიჩნია, რომ მოსარჩელემ უკვე სთხოვა უზენაეს სასამართლოს, ჯერ კიდევ მისი საქმის განხილვის დაწყებამდე, საქმის გადაცემა სრულიად სხვა სასამართლოში იმავე მიზეზების გამო, რაც მან წარმოადგინა სტრასბურგში. უზენაესმა სასამართლომ, მისი თავმჯდომარის მოადგილის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებით, დააკმაყოფილა ეს მოთხოვნა, მაგრამ საქმე პირველ ინსტანციაში დასრულებულად მიიჩნია, რის გამოც განაჩენს არანაირი შედეგი არ მოჰყოლია მიმდინარე პროცესზე. სასამართლომ განაცხადა: „მიუხედავად იმისა, რომ უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილის ამ გადაწყვეტილებაში ნათლად არ იყო მითითებული გადაცემის მიზეზები, იგი ვარაუდობდა, რომ განმცხადებელი კომპანიის შიში კიროვოგრადის რეგიონის სასამართლოების მიკერძოების რისკის შესახებ არ იყო არარსებითი. მაშასადამე, სასამართლოს აზრით, განმცხადებელი კომპანიის შიში იმის შესახებ, რომ პირველი ინსტანციის და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეებს მიუკერძოებლობის ნაკლებობა ჰქონდათ, შეიძლება ობიექტურად გამართლებული იყოს. უფრო მეტიც, ზემდგომმა სასამართლოებმა, განმცხადებელი კომპანიის საჩივრების განხილვისას, უგულებელყვეს მისი არგუმენტები ამ მიზნით“ (პარ. 34).

შეიძლება გადაეცეს სხვა მოსამართლეს, თუ, მაგალითად, პირველი მოსამართლე ავად გახდა. ასევე არაფერია უკანონო მოსამართლის იმის შესახებ გაფრთხილებაში, რომ მას შეიძლება დისციპლინური პასუხისმგებლობა დაეკისროს, მაგალითად, თუ ის უგულებელყოფს მის სამსახურებრივ მოვალეობებს. მტკიცება, რომ კოლეგა მოსამართლემ ფაქტობრივად სცადა მოსამართლეზე ზემოქმედების მოხდენა, შესაბამისად, ორივე შემთხვევაში უნდა დადასტურდეს. ასეთი მტკიცებულებების მიწოდება რთულია, რადგან გავლენის მოხდენის განზრახვა ღიად იშვიათად არის გამოხატული.

ზემოთ განხილული საქმე - *Agrokompleks v Ukraine* გამონაკლისია იმ წესიდან, რომლის თანახმადაც სასამართლო სისტემაში ზემოქმედება ღიად არ ხდება.⁶⁸ ამ შემთხვევაში, ხელისუფლების სხვადასხვა წარმომადგენლებმა, მათ შორის პარლამენტის თავმჯდომარემ, პრემიერ-მინისტრმა და უკრაინის პრეზიდენტმა, მოუწოდეს ადგილობრივი სასამართლოს თავმჯდომარეს „მისი“ სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება გაეუქმებინა ან გადაეხედა მისთვის.⁶⁹ საბოლოოდ, სასამართლოს თავმჯდომარემ თავის ორ მოადგილეს დაავალა გადაეხედათ ამ გადაწყვეტილებისთვის⁷⁰, რაც საბოლოოდ ასეც მოხდა.⁷¹ სტრასბურგის სასამართლომ, *inter alia*, დაადგინა, რომ სასამართლოს თავმჯდომარეს მიერ მისი ორი მოადგილის მიმართ გაცემული მითითება ადრინდელი გადაწყვეტილების გადახედვის შესახებ ეწინააღმდეგებოდა კონვენციას, რადგან არღვევდა სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის პრინციპს.⁷²

თუმცა, ჩვეულებრივ, მოსამართლეებზე ზემოქმედების მცდელობები ფრთხილია. შესაბამისად იმის დამტკიცება, რომ მოსამართლე ზეგავლენას დაექვემდებარა (ან რომ ამის მცდელობა არსებობდა) საკმაოდ რთულია. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ გაამარტივა მტკიცების ტვირთი სასამართლო სისტემაში მომხდარ ზემოქმედებასთან დაკავშირებით, რაც ეფუძნება მის მიერ დადგენილ ზოგად წესს, რომ კონვენციის მე-6 მუხლი ირღვევა არა მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოსამართლე არ არის დამოუკიდებელი ან მიუკერძოებელი, არამედ მაშინაც, როდესაც არსებობს ლეგიტიმური ეჭვი მისი დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შესახებ. პრაქტიკაში, „ობიექტური“ დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის ეს მოთხოვნა⁷³ იწვევს განმცხადებლის ფოკუსირებას მოსამართლის

⁶⁸ იხილეთ 36-ე სქოლიოში მოცემული ტექსტი.

⁶⁹ იქვე, პარ. 13.

⁷⁰ იქვე, პარ. 70 და 138.

⁷¹ იქვე, პარ. 71-72.

⁷² იქვე, პარ. 139.

⁷³ მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით, იხილეთ, მაგალითად, ECtHR 23 April 2015, Case No. 29369/10, *Morice v France*, პარ. 73 („სასამართლოს დადგენილი სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, მიუკერძოებლობის არსებობა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიზნებისთვის უნდა განისაზღვროს სუბიექტური ტესტის მიხედვით, სადაც მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული კონკრეტული მოსამართლის პირადი რწმენა და ქცევა, ე.ი. ჰქონდა თუ არა მოსამართლეს რაიმე პიროვნული წინასწარი განწყობა ან მიკერძოება მოცემულ საქმეში; და ასევე ობიექტური ტესტის მიხედვით, ანუ იმის გარკვევით, იძლეოდა თუ არა თავად ტრიბუნალი და, სხვა ასპექტებთან ერთად, მისი შემადგენლობა, არა საკმარის გარანტიებს მიუკერძოებლობის შესახებ კანონიერი ეჭვის გამოსარიცხად“). ნაკლებად ნათელია, რომ იგივე განსხვავება ვრცელდება დამოუკიდებლობაზეც, მაგრამ იხილეთ, მაგალითად, *Kleyn et al. v The Netherlands*, მოხსენიებულია სქოლიო 11-ში, რომელშიც სასამართლომ მიიჩნია, რომ მას სჭირდებოდა იმის დადგენა, ჰქონდა თუ არა ნიდერლანდების სახელმწიფო საბჭოს ადმინისტრაციული იურისდიქციის კოლეგიის „დამოუკიდებლობის აუცილებელი „გარეგნული გამოვლინება““ (პარ. 193).

დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შესახებ ექვის დემონსტრირებაზე; ამის საპასუხოდ, სახელმწიფო ამტკიცებს, რომ ასეთი ექვი არ შეიძლება იყოს ობიექტურად გამართლებული.⁷⁴

იმის საჩვენებლად, თუ როგორ მუშაობს ეს გამარტივებული მტკიცების ტვირთი როგორც განმცხადებლის, ასევე მოპასუხე სახელმწიფოსთვის, კვლავ აუცილებელია განვასხვავოთ სიტუაციები, როდესაც კოლეგა მოსამართლე (ა) ახორციელებდა უფლებამოსილებას საქმის წარმოებასთან დაკავშირებით, რომელიც განაწილებულია (ან იყო განაწილებული) მოსამართლეზე და სიტუაციები (ბ) როდესაც მას აქვს უფლებამოსილება შეცვალოს მოსამართლის სამართლებრივი სტატუსი, მიუხედავად იმისა, რეალურად იყენებს თუ არა ამ უფლებამოსილებას.

განმცხადებლისთვის ზემოაღნიშნული ამსუბუქებს მტკიცების ტვირთს. მას აღარ უწევს "კვამლიანი თოფის" წარმოდგენა. ამის ნაცვლად, აქცენტი კეთდება იმის დადგენაზე, რომ შეიძლება არსებობდეს თუ არა ექვი იმ მოსამართლის დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით, რომელმაც საქმე განიხილა. იმის გასაგებად, თუ რას მოითხოვს ეს მტკიცების ტვირთი, მნიშვნელოვანია ხაზი გაესვას, რომ სტრასბურგის სასამართლოს მიერ კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევის დადგენა არ მოითხოვს, რომ ზემოქმედების მცდელობა წარმატებული იყოს. დადგენილი სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, საკმარისია მხოლოდ ისიც, რომ საკანონმდებლო ან აღმასრულებელი ხელისუფლების თანამდებობის პირები მოსამართლეზე ზემოქმედების მოხდენას ცდილობენ. ასეთ შემთხვევებში სასამართლო თვლის, რომ მოსამართლეზე ზემოქმედების უბრალო მცდელობაც კი ცხადყოფს სასამართლო თანამდებობისადმი პატივისცემის ნაკლებობას, რომ არსებობს საკმარისი საფუძველი მოსამართლის დამოუკიდებლობაში ან მიუკერძოებლობაში ექვის შესატანად.⁷⁵ სამართლიანია ვივარაუდოთ, რომ იგივე ვრცელდება იმ შემთხვევაზეც, როდესაც სასამართლო ხელისუფლების თანამდებობის პირი ცდილობს მოსამართლეზე

⁷⁴ რა თქმა უნდა, შემდეგი არ ცვლის იმ ფაქტს, რომ სტრასბურგის სასამართლოში განცხადებები დაუშვებელია, თუ განმცხადებელმა არ ამოწურა სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის ფაქტობრივი თუ პოტენციური დარღვევის წინააღმდეგ ყველა შიდასამართლებრივი საშუალება. იხილეთ: *Zaytsev v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში.

⁷⁵ *Agrokompleks v Ukraine*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 134, რომელიც ამისამართებს ECtHR 25 July 2002, Case No. 48553/99, *Sovtransavto Holding v Ukraine*, პარ. 80-ზე. („სასამართლო ვერ ხედავს საფუძველს სპეკულირებისთვის, თუ რა გავლენა შეიძლება ჰქონდა ასეთ ინტერვენციებს განსახილველი პროცესის მიმდინარეობაზე, მაგრამ აღმოაჩენს, რომ წინამდებარე საქმის ვითარებაში განმცხადებელი კომპანიის შემფოთება ტრიბუნალების დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით არ იყო დაუსაბუთებელი. სახელმწიფო აღმასრულებელი შტოდან მომდინარე ასეთი ჩარევები მაინც ავლენს თვით სასამართლო უწყებისადმი პატივისცემის ნაკლებობას“). ECtHR 2002 წლის 25 ივლისის მითითებით, საქმე No. 48553/99, *Sovtransavto Holding v Ukraine*, პარ. 80 („სასამართლო იხილეთ: არ აქვს საფუძველი სპეკულირებისთვის, თუ რა გავლენა შეიძლება ჰქონდა ასეთ ინტერვენციებს განსახილველი პროცესის მიმდინარეობაზე, მაგრამ აღმოაჩენს, რომ წინამდებარე საქმის ვითარებაში განმცხადებელი კომპანიის შემფოთება დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით. ტრიბუნალები არ იყო დაუსაბუთებელი. სახელმწიფო აღმასრულებელი შტოდან გამომდინარე, ასეთი ინტერვენციები მაინც ავლენს თვით სასამართლო უწყებისადმი პატივისცემის ნაკლებობას“).

მოახდინოს გავლენა.⁷⁶ იმის ასახსნელად, თუ როგორ მუშაობს მტკიცების ტვირთის ეს შემსუბუქება პრაქტიკაში, კვლავ აუცილებელია ორი სიტუაციის დიფერენცირება.

თუ მოსამართლე კოლეგამ გამოიყენა მისთვის მინიჭებული კონკრეტული საქმის წარმოებასთან დაკავშირებული ისეთი უფლებამოსილება, როგორცაა საქმის ხელახალი განაწილება ან მომხსენებელი მოსამართლის დანიშვნა, ეს უბრალო ფაქტი აჩენს ეჭვს იმ მოსამართლის მიუკერძოებლობასა და დამოუკიდებლობაში, რომელიც განიხილავს საქმეს. მიუხედავად იმისა რომ, ჩვეულებრივ, არსებობს სასამართლო ზემოქმედების ან მის მცდელობის დამატებითი მტკიცებულება, ასეთი დამატებითი მტკიცებულების წარმოდგენა არ არის აუცილებელი ეჭვის გასამყარებლად. ამას აჩვენებს ზემოთ განხილული საქმე *Moiseyev v Russia*. ამ შემთხვევაში სასამართლოს თავმჯდომარემ არაერთხელ შეცვალა საქმის განმხილველი სასამართლო კოლეგია; ფაქტობრივად, საქმე არანაკლებ სამჯერ გადანაწილდა ხელახლა.⁷⁷ სტრასბურგის სასამართლომ განაცხადა, რომ კოლეგიების ჩანაცვლების ფაქტი საკმარისი იყო იმ მოსამართლეთა დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შესახებ ეჭვის გასაჩენად, რომლებმაც საბოლოოდ გადაწყვიტეს საქმე.⁷⁸

თუ მოსამართლე კოლეგას არ გამოუყენებია რაიმე უფლებამოსილება კონკრეტული საქმის წარმოებასთან დაკავშირებით, მაგრამ აქვს უფლებამოსილება შეცვალოს მოსამართლის სამართლებრივი სტატუსი, საჭიროა მეტი მტკიცებულება, რათა სასამართლო შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევის შესახებ აუცილებელი ეჭვის არსებობა დადგინდეს. როგორც ამას საქმე *Khrykin v Russia* გვიჩვენებს, ამ შემთხვევაში საჭიროა დამატებითი ფაქტები და გარემოებები.⁷⁹ ამ საქმეში, განმცხადებელმა ხელისუფლებას მისი საპენსიო თანხის რეტროაქტიულად გაზრდა სთხოვა. ელექტროსტალის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლემ დააკმაყოფილა ეს მოთხოვნა. მას შემდეგ, რაც გადაწყვეტილება საბოლოო გახდა, საპენსიო ფონდმა მოსკოვის რეგიონალურ სასამართლოში შეიტანა განცხადება ამ გადაწყვეტილების საზედამხედველო განხილვის მოთხოვნით. ეს განცხადება არასოდეს განხილულა. თუმცა სასამართლოს თავმჯდომარემ პირველი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეს წერილი მისწერა, რომელშიც ნათქვამი იყო, რომ მისი აზრით, ამ უკანასკნელის გადაწყვეტილება შეუთავსებელი იყო უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკასთან და წარმოადგენდა „სამოსამართლო შეცდომას“, რომელიც „კანონიერად არ შეიძლება ჩაითვალოს“. ამიტომ რაიონული სასამართლოს თავმჯდომარემ მიუთითა წერილში, რომ საქმე ახლად აღმოჩენილი გარემოებების საფუძველზე უნდა განხილულიყო.⁸⁰ მოგვიანებით საპენსიო ფონდმა პირველ ინსტანციას საქმის ხელახალი გახსნა სთხოვა. ეს უკანასკნელი დათანხმდა და შემდგომში

⁷⁶ If the exerted pressure has in fact had an effect, the Court then usually mentions this. თუ განხორციელებულმა ზეწოლამ ფაქტობრივად იქონია გავლენა, მაშინ სასამართლო ჩვეულებრივ ამას აღნიშნავს. მაგალითისათვის იხილეთ: *Khrykin v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 37.

⁷⁷ *Moiseyev v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში.

⁷⁸ სასამართლომ ამ კუთხით მიიჩნია, რომ ასევე არ არსებობდა პროცედურული გარანტიები, რომლებიც ამ შთაბეჭდილების გაბათილებას შეძლებდა. ამ პროცედურული გარანტიების მნიშვნელობაზე ქვემოთ ვისაუბრებ.

⁷⁹ ასევე, იხილეთ: *the identical Baturlova v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 23. Cf. *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v Portugal*, მოხსენიებულია სქოლიო 11-ში, პარ. 155 და 163, რომელშიც სასამართლომ დაადგინა, რომ ასეთი დამატებითი ფაქტები და გარემოებები არ არსებობდა, ამიტომ არ იყოს სახეზე - იმ მომენტში - კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევა.

⁸⁰ *Khrykin v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 8.

უარყო განმცხადებლის მოთხოვნა მისი პენსიის გაზრდის შესახებ. მისი დასკვნები რაიონული სასამართლოს თავმჯდომარეს მიერ გამოგზავნილ წერილში მოყვანილი არგუმენტების იდენტური იყო.⁸¹ სტრასბურგში განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ თავმჯდომარეს წერილმა გაუმართლებლად იმოქმედა პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე. სასამართლო დაეთანხმა მას. ის ამ დასკვნამდე რამდენიმე დამატებითი გარემოების მითითების შემდეგ მივიდა. პირველ რიგში, რაიონული სასამართლოს თავმჯდომარემ კი არ მიიღო გადაწყვეტილება საზედამხედველო განხილვის შესახებ, როგორც ამას კანონი მოითხოვდა, არამედ ამის ნაცვლად, წერილი მისწერა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეს.⁸² ამასთან, მთავრობისგან განსხვავებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ თავმჯდომარეს წერილმა არასათანადო ზეწოლა მოახდინა მოსამართლეზე მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების კვალიფიკაციისთვის გამოყენებული ენითაც: „სამოსამართლო შეცდომა“, რომელიც „არ შეიძლება ჩაითვალოს კანონიერად“.⁸³ და ბოლოს, სასამართლომ აღნიშნა, რომ თავმჯდომარე უფლებამოსილია დისციპლინური გადაცდომის ჩადენისთვის მოსამართლის წინააღმდეგ დისციპლინური სამართალწარმოება აღძრას. ასეთმა სამართალწარმოებამ კი მოსამართლის თანამდებობიდან ვადამდე ადრე გათავისუფლება შეიძლება გამოიწვიოს. „კანონის [არა]არასწორი გამოყენება“ შეიძლება წარმოადგენდეს ასეთ დისციპლინურ გადაცდომას.⁸⁴ ამ დამატებით ფაქტებსა და გარემოებებზე მითითებით, სასამართლომ დაასკვნა, რომ განმცხადებლის შიში, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლო არ იყო დამოუკიდებელი, გამართლებული იყო.⁸⁵

თუ განმცხადებელი წარმატებით წამოაყენებს ეჭვს მოცემული მოსამართლის დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით, მოპასუხე სახელმწიფო შეეცდება დამტკიცოს, რომ ეს ეჭვები არ არის ლეგიტიმური, ანუ არ შეიძლება იყოს ობიექტურად გამართლებული. როგორც წესი, სტრასბურგის სასამართლო მიიჩნევს, რომ ეს ასეა, თუ შიდა კანონმდებლობა სასამართლოზე ზემოქმედების თავიდან ასაცილებლად საკმარის პროცედურულ გარანტიებს იძლევა.

სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ასეთი გარანტიები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც საქმე განსახილველად სხვა მოსამართლეს გადაეცემა ან როდესაც საქმე ხელახლა ნაწილდება. მაგალითად, საქმეში *Miracle Europe Kft v Hungary* სასამართლომ ხაზი გაუსვა მოსამართლეებს შორის საქმეების განაწილების წესის კანონით რეგულირების მნიშვნელობას და გაფრთხილება გასცა საქმეების განაწილების მკაფიო და გამჭვირვალე სამართლებრივი კრიტერიუმების არარსებობის შესახებ:

„ეს სიტუაცია პოლიტიკური ან სხვა ძალების გავლენის შესახებ სპეკულაციის დაშვებით საფრთხეს უქმნის უფლებამოსილი სასამართლოს და პასუხისმგებელი მოსამართლის მიუკერძოებლობის გარეგნულ გამოვლინებას, მაშინაც კი, როდესაც კონკრეტული

⁸¹ იქვე, პარ. 9-11.

⁸² იქვე, პარ. 32.

⁸³ იქვე, პარ. 35.

⁸⁴ იქვე, პარ. 36.

⁸⁵ იქვე, პარ. 38-39.

მოსამართლისთვის საქმის გადაცემა თავისთავად გამჭვირვალე კრიტერიუმებს ექვემდებარება”.⁸⁶

საქმეში *Miracle Europe Kft v Hungary*, ასეთი სამართლებრივი ჩარჩო არ არსებობდა.⁸⁷ შედეგად, მოსამართლეს, რომელიც ანაწილებდა საქმეებს, ჰქონდა ფართო დისკრეციული უფლებამოსილება. ამრიგად, სტრასბურგის სასამართლომ მიიჩნია, რომ:

„საქმეების განსახილველად მოსამართლეებისათვის გადაცემა ან ხელახალი გადანაწილება შეიძლება ბოროტად იქნას გამოყენებული, როგორც მოსამართლეებზე ზეწოლის საშუალება, მაგალითად, მათი საქმეებით გადატვირთვის ან მათთვის მხოლოდ მცირედ მნიშვნელოვანი საქმეების განხილვის დავალებით. ასევე, შესაძლებელია პოლიტიკურად სენსიტიური საქმეების განსახილველად გარკვეული მოსამართლეების მიზანში ამოღება და მათი სხვებისთვის გადანაწილების თავიდან აცილება”.⁸⁸

სასამართლომ დაასკვნა, რომ პროცედურული გარანტიების არარსებობის გამო – როგორცაა კანონმდებლობა, რომელიც მნიშვნელოვნად ზღუდავს საქმეების განაწილების პროცესს – განმცხადებლის შიში, რომ მისი საქმე არ განიხილებოდა „კანონის შესაბამისად შექმნილი ტრიბუნალის მიერ“, როგორც ამას კონვენციის მე-6 მუხლი მოითხოვს, ობიექტურად გამართლებულია.⁸⁹

საპროცესო გარანტიები ასევე მნიშვნელოვანია, როდესაც სასამართლო თანამდებობის პირი ახორციელებს ზეწოლას მოსამართლეზე მოსამართლის სამართლებრივი სტატუსის შეცვლის უფლებამოსილების გამოყენებით ან ამაზე მითითებით. ამას აჩვენებს საქმე *Parlov-Tkalčić v Croatia*.⁹⁰ მას შემდეგ, რაც განმცხადებელი საგზაო შემთხვევის შედეგად დაზარალდა, ზღაპარის მუნიციპალურმა სასამართლომ სადაზღვევო კომპანიას ზიანის ანაზღაურება დააკისრა. ამის შემდეგ საქალაქო სასამართლომ შეცვალა გადაწყვეტილება; პროცენტი, რომელიც მან დაითვალა, ძალიან მაღალი იყო. თუმცა იმ მომენტში სადაზღვევო კომპანიამ უკვე გადაიხადა პირველადი გადაწყვეტილებით განსაზღვრული თანხა და განმცხადებელმა უარი თქვა ზედმეტი თანხის დაბრუნებაზე. საქალაქო სასამართლოს თავმჯდომარემ სადაზღვევო კომპანიისგან წერილის მიღების შემდეგ, განმცხადებლის წინააღმდეგ სისხლის

⁸⁶ *Miracle Europe Kft v Hungary*, მოხსენიებულია სქოლიო 24-ში, პარ. 58.

⁸⁷ ისეთი საქმის მაგალითად, რომელშიც არსებობდა ადექვატური საკანონმდებლო ბაზა მოსამართლეთა შორის საქმეების განაწილებისთვის, იხილეთ: *Iwańczuk v Poland*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში. სასამართლომ იქ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ შიდა კანონმდებლობა არეგულირებს საქმეების განაწილებას და რომ მიუხედავად იმისა, რომ ის ასევე ითვალისწინებს გამონაკლისებს, ის ასევე მოითხოვდა ასეთი გამონაკლისების გამამართლებელი მიზეზების მკაფიოდ დაფიქსირებას. უფრო მეტიც, სტრასბურგის სასამართლომ ყურადღება მიაქცია იმ ფაქტს, რომ განმცხადებლის ბრალდება – მისი საქმის არასწორად განაწილება – გულდასმით იქნა განხილული უზენაესი სასამართლოს მიერ და აღმოჩნდა "სრულიად დაუსაბუთებელი".

⁸⁸ *Miracle Europe Kft v Hungary*, მოხსენიებულია სქოლიო 24-ში, პარ. 58. წინა საქმეებში სასამართლო იყო ნაკლებად მკაცრი და მხოლოდ მოითხოვდა, რომ საქმეთა განაწილება ყოფილიყო სათანადოდ მოტივირებული (*Bochan v Ukraine*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 72). მან ასევე განიხილა, არსებობდა თუ არა სამართლებრივი დაცვის საშუალებები საქმის განაწილების გადაწყვეტილების წინააღმდეგ (*Moiseyev v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 182; *Sutyagin v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28, პარ. 192).

⁸⁹ *Miracle Europe Kft v Hungary*, მოხსენიებულია სქოლიო 24, პარ. 67. ასევე, იხილეთ: *Igor Kabanov v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 28, პარ. 40-44.

⁹⁰ ასევე, იხილეთ: *Salov v Ukraine*, მოხსენიებულია სქოლიო 28, პარ. 83.

სამართლის საჩივარი შეიტანა. მან განაცხადა, რომ განმცხადებელმა უარი თქვა უკანონოდ მოპოვებული თანხის დაბრუნებაზე, რომ სადაზღვევო კომპანიამ უკვე წამოიწყო სამოქალაქო სამართალწარმოება განმცხადებლის წინააღმდეგ და რომ განმცხადებლის უარი თანხის დაბრუნებაზე „შეიცავს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ელემენტებს“.⁹¹

როგორც ზემოთ აღნიშნა, სადაზღვევო კომპანიას უკვე დაწყებული ჰქონდა სამოქალაქო სამართალწარმოება განმცხადებლის წინააღმდეგ სავარაუდო არასწორი თანხის დასაბრუნებლად. ზღატარის მუნიციპალურმა სასამართლომ - იმ თავმჯდომარის სასამართლომ, რომელმაც შეიტანა სისხლის სამართლის საჩივარი განმცხადებლის წინააღმდეგ - განმცხადებლის წინააღმდეგ მიიღო გადაწყვეტილება. განმცხადებელმა მიმართა ზღატარის საოლქო სასამართლოს. ამავდროულად, მან მოითხოვა საქმის როგორც ზღატარის მუნიციპალური სასამართლოს, ასევე ზღატარის საოლქო სასამართლოს იურისდიქციიდან ამოღება, რადგან მისი აზრით, არცერთი ეს სასამართლო, არ შეიძლება მიუკერძოებელი ყოფილიყო მისი საჩივრის განხილვისას, იმის გათვალისწინებით, რომ ამასობაში მუნიციპალური სასამართლოს თავმჯდომარე, რომელმაც მის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საჩივარი შეიტანა, საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარე გახდა.⁹² უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის მოთხოვნა იურისდიქციის ცვლილების შესახებ.⁹³ შემდეგ საოლქო სასამართლომ ძალაში დატოვა მუნიციპალური სასამართლოს გადაწყვეტილება.⁹⁴ სტრასბურგში მთავარი კითხვა მიემართებოდა იმას, იყვნენ თუ არა რომელიმე იმ სასამართლოს მოსამართლეები, სადაც სამოქალაქო სამართალწარმოებით განმცხადებლის საქმე განიხილებოდა, ზემოხსენებული თავმჯდომარისგან საკმარისად დამოუკიდებელნი.⁹⁵

სასამართლომ, უპირველეს ყოვლისა, აღნიშნა, რომ ხორვატიის კანონმდებლობის მიხედვით, თავმჯდომარეს მხოლოდ ადმინისტრაციული ამოცანები აქვს. ამრიგად, მას არ შეეძლო „ესარგებლა თავისი იერარქიული პოზიციით, რათა მომხსენებელი მოსამართლისათვის ან კოლეგიის სხვა წევრებისთვის მიეცა ინსტრუქციები იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა გადაეწყვიტათ განმცხადებლის საჩივარი, და არაფერი მიუთითებს იმაზე, რომ მან ამ შემთხვევაში ეს გააკეთა“.⁹⁶ თუმცა, მას ბრალი ედებოდა მოსამართლეებისთვის საქმეების გადაცემაში, მაგრამ - როგორც სასამართლომ აღნიშნა - ხორვატიის კანონმდებლობა „შეიცავდა წესებს, რომლებიც არეგულირებენ საქმეების გადანაწილებას სასამართლოების შიგნით მოსამართლეებისთვის, რაც ნიშნავს, რომ საქმეები არ იყო განაწილებული სასამართლოს თავმჯდომარეების მიერ საკუთარი შეხედულებისამებრ“. ამრიგად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ ხორვატიის კანონმდებლობა „იმყოფდა ადეკვატურ დაცვის გარანტიებს სასამართლოს თავმჯდომარეების მოვალეობის - საქმეების მოსამართლეებზე განაწილების - თვითნებური განხორციელების წინააღმდეგ“.⁹⁷ შემდეგ, სასამართლომ განიხილა „იყო თუ არა რაიმე სხვა

⁹¹ Parlov-Tkalčić v Croatia, მოხსენიებულია სქოლიო 21, პარ. 9.

⁹² იქვე, პარ. 17.

⁹³ იქვე, პარ.19.

⁹⁴ იქვე, პარ. 20.

⁹⁵ იქვე, პარ. 87.

⁹⁶ იქვე, პარ. 88.

⁹⁷ იქვე, პარ. 89.

ელემენტები (იერარქიულ) ურთიერთობაში განმცხადებლის საჩივარზე გადაწყვეტილების მიმღებ მოსამართლეებსა და ზღაპარის საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარეს შორის, რასაც შეეძლო შეუზღუდა მათი შიდა დამოუკიდებლობა“.⁹⁸

შემდეგ სასამართლომ დაადგინა, რომ სასამართლოს თავმჯდომარეები, inter alia, თამაშობენ როლს მოსამართლეთა შეფასებაში და აქვთ უფლებამოსილება, აღძრან დისციპლინური სამართალწარმოება მათ წინააღმდეგ და დროებით შეუჩერონ მათ სამოსამართლეო უფლებამოსილებები. „თუმცა“, სასამართლომ მსჯელობა განაგრძო იმით, რომ „არც ერთ ამ სფეროში სასამართლოს თავმჯდომარეებს არ გააჩნიათ ექსკლუზიური უფლებამოსილება ან შეუზღუდავი დისკრეცია“. მაგალითად, მოსამართლეს, რომელიც მიიღებს უარყოფით შეფასებას, შეუძლია გაასაჩივროს იგი ზემდგომი სასამართლოს თავმჯდომარესთან; მაშინ, როცა სასამართლოს თავმჯდომარეს შეუძლია მოსამართლის წინააღმდეგ დისციპლინური დევნა აღძრას, დისციპლინური სახდელის დაკისრების უფლება აქვს ექსკლუზიურად ეროვნულ სასამართლო საბჭოს; და ბოლოს, მოსამართლისათვის საქმიანობის უფლების დროებითი შეჩერების უფლებამოსილება შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოსამართლე დაკავებულია.⁹⁹ სასამართლომ დაასკვნა:

„ამ მიზეზების გამო, სასამართლო თვლის, რომ ხორვატიის კანონს იმ დროისთვის გააჩნდა ადეკვატური მექანიზმები, რათა თავიდან აიცილებინა სასამართლო სისტემიდან მომდინარე არასათანადო ჩარევა და რომ სასამართლოს თავმჯდომარეებისათვის მინიჭებული უფლებამოსილება არ შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც მოსამართლეთა შიდა დამოუკიდებლობის საწინააღმდეგოდ მოქმედი ან მასზე „მსუსხავი“ ეფექტის მქონე მოვლენა. ... მაშასადამე, სასამართლო მიიჩნევს, რომ განმცხადებლის შიში ზღაპარის ოლქის სასამართლოს მიუკერძოებლობის არარსებობასთან დაკავშირებით ობიექტურად არ იყო გამართლებული“.¹⁰⁰ შესაბამისად კონვენციის მე-6 მუხლი არ დარღვეულა.¹⁰¹

ამრიგად, სტრასბურგის სასამართლომ შეიმუშავა გარკვეული მკაფიო წესები სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფციასთან დაკავშირებით. თუმცა, შესამჩნევია ის, რომ ზემოთ განხილული სასამართლო გადაწყვეტილებები მიღებულ იქნა მხოლოდ ევროპის საბჭოს პოსტკომუნისტური წევრი სახელმწიფოების შეზღუდული რაოდენობის წინააღმდეგ. ეს ბადებს კითხვას, არის თუ არა სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფცია აქტუალური მხოლოდ ამ წევრი ქვეყნებისთვის, თუ შესაძლოა მას მოჰყვეს შედეგები ევროპის საბჭოს დამკვიდრებული დემოკრატიებისთვისაც. ამ კითხვას მომდევნო ქვეთავში შევეხები.

⁹⁸ იქვე, პარ. 91.

⁹⁹ იქვე, პარ. 92.

¹⁰⁰ იქვე, პარ. 94-95.

¹⁰¹ იქვე, პარ. 97. შვიდი მოსამართლიდან ორმა დაწერა განსხვავებული აზრი. მათი აზრით, ECHR-ის მე-6 მუხლი დაირღვა, რადგან, თავმჯდომარის დასკვნას გავლენა ქონდა სამოქალაქო სამართალწარმოების შედეგზე (პარ. 5). ამასთან, სასამართლოს უმრავლესობისაგან განსხვავებით, მათ არსებითად მიიჩნიეს თავმჯდომარის გავლენა ცალკეულ მოსამართლეზე. ნებისმიერ შემთხვევაში, მათ მიიჩნიეს, რომ თავმჯდომარის მიერ მიღებული მოსამართლეებისთვის არახელსაყრელი გადაწყვეტილებების გასაჩივრების შესაძლებლობა საკმარისად არ ამცირებს ამ გავლენას (პარ. 6-9).

სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა დამკვიდრებულ დემოკრატიებში: ნიდერლანდები, როგორც საკვლევი მაგალითი

იმ ფაქტი, რომ სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები, რომლებშიც მან დაადგინა სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევა, გამოტანილია მხოლოდ რიგი პოსტკომუნისტური სახელმწიფოების წინააღმდეგ, ჩემი აზრით, ორი გარემოებითაა განპირობებული. პირველი, კომუნისტური წარსულიდან გამომდინარე, ამ ქვეყნებს არ გააჩნიათ ხანგრძლივი, ღრმად ფესვგადგმული კულტურა, რომელშიც მნიშვნელოვანია ინდივიდუალური მოსამართლის დამოუკიდებლობა. მეორე, ბევრმა ყოფილმა კომუნისტურმა ქვეყანამ ბერლინის კედლის დაცემის შემდეგ სასამართლო სისტემის მართვის თვითმმართველობის მოდელი აირჩია. ასეთ მოდელში შეიძლება დაზარალდეს ინდივიდუალური მოსამართლის დამოუკიდებლობა, ვინაიდან არ არსებობს გარე კონტროლი მათზე, ვინც ზედამხედველობას უწევს მოსამართლეებს. ეს რისკი ძლიერდება, თუ სამოსამართლო ზედამხედველობის განხორციელებაზე პასუხისმგებელი პირი არასდროს ყოფილა იმ კულტურის ნაწილი, რომელშიც ინდივიდუალური მოსამართლეების დამოუკიდებლობა მნიშვნელოვნადაა მიჩნეული; ზუსტად ასეთი მდგომარეობაა ყოფილ კომუნისტურ ქვეყნებში.

იმ ფაქტმა, რომ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევა აქამდე მხოლოდ ყოფილი კომუნისტური ქვეყნების წინააღმდეგ დგინდებოდა, ადვილად შეიძლება მიგვიყვანოს დასკვნამდე, რომ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის შესახებ სასამართლო პრაქტიკა შეიძლება გამოყენებადი იყოს მხოლოდ იმ ახალ დემოკრატიებზე, რომლებიც სასამართლო თვითმმართველობის მოდელს იყენებენ სისტემის მართვისთვის და რომლებსაც არ გააჩნიათ ხანგრძლივი სამოსამართლო კულტურა, რომელიც აღიარებს ინდივიდუალური მოსამართლეების დამოუკიდებლობის მნიშვნელობას. მაგრამ ასეთი დასკვნა, ჩემი აზრით, გაუმართლებელია. მხოლოდ ის ფაქტი, რომ არ არსებობს საქმეები, რომლებშიც სტრასბურგის სასამართლომ დამკვიდრებული დემოკრატიების მიერ შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობის დარღვევის შესახებ გამოიტანა გადაწყვეტილება, არ ნიშნავს, რომ ამ ქვეყნებში არსებული შიდა დამოუკიდებლობის მოდელი აუცილებლად კონვენციას შეესაბამება. ამ მხრივ, მნიშვნელოვანია გვესმოდეს, რომ სტრასბურგის სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის პრინციპი მიზნად ისახავს მოქალაქეების და არა მოსამართლეების დაცვას: მოქალაქეებს აქვთ დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს უფლება. ის, რომ ჩამოყალიბებული დემოკრატიული ქვეყნების არცერთ მოქალაქეს არ მიუმართავს სტრასბურგის სასამართლოსთვის სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევის შესახებ, სავარაუდოდ, განპირობებულია იმით, რომ მათ აქვთ შედარებით დიდი ნდობა მოსამართლეებისა და სასამართლო სისტემის მიმართ; შიში, რომ „მათ“ მოსამართლეზე ზეწოლა განხორციელდა, სწრაფად არ ჩამოყალიბდება.¹⁰²

¹⁰² 2018 წლის ევროკავშირის მართლმსაჯულების შედეგების დაფა (The EU Justice Scoreboard 2018) უზრუნველყოფს აუცილებელ ინფორმაციას ამ კუთხით ევროკავშირის ქვეყნებისთვის (იხილეთ: < ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_en >).

იმ თეზისის გასამყარებლად, რომ სასამართლოს პრაქტიკა ასევე რელევანტურია ევროპის საბჭოს დამკვიდრებული დემოკრატიებისთვის, მე განვიხილავ აქვს თუ არა პოტენციურად პრობლემური მახასიათებლები სასამართლოს შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობის პრინციპებთან მიმართებით ნიდერლანდების სასამართლო სისტემას – ჩამოყალიბებულ დემოკრატიას, რომელშიც სასამართლო თვითმმართველობა საკმაოდ შეზღუდულია და სასამართლო ავტონომიის მნიშვნელობა ღრმად არის ფესვგადგმული სამართლებრივ კულტურაში.¹⁰³

ამ შემოწმების პროცესში, ერთი მხრივ, პირველი ინსტანციის და სააპელაციო სასამართლოების ჰოლანდიელ მოსამართლეებსა, და მეორე მხრივ, ამ სასამართლოების აღმასრულებელი თანამდებობის პირებს შორის ურთიერთობით შემოვიფარგლები.¹⁰⁴ როგორც ასეთი, მე არ განვიხილავ ადმინისტრაციული სამართლის ცალკეულ ტრიბუნალებსა და უზენაეს სასამართლოში (საკასაციო სასამართლოს) არსებულ სიტუაციას, ვინაიდან ამ ორგანოების შიდა ორგანიზაციული მოწყობა მნიშვნელოვნად განსხვავდება პირველი ინსტანციის და სააპელაციო სასამართლოების მოწყობისგან.

2002 წლამდე მოსამართლეები არსებითად „განაგებდნენ“ ჰოლანდიის სასამართლოებს. სასამართლოს ეგრეთ წოდებული „საერთო კრება“ (მისი „gerechtsvergadering“), რომელიც შედგებოდა კონკრეტული სასამართლოს ყველა მოსამართლისგან, იყო მისი უმაღლესი აღმასრულებელი ორგანო. მაგალითად, ის აღჭურვილი იყო, სასამართლო პალატების დაარსების, საქმეების განაწილების და სასამართლოში დასანიშნად სამეფო ხელისუფლებისათვის კონკრეტული პირების რეკომენდირების უფლებამოსილებებით. თუმცა, 1980-იანი წლებიდან მოყოლებული, გაჩნდა პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც საერთო კრებამ თავისი უფლებამოსილება გადასცა აღმასრულებელ კომისიას (executive board), რომელსაც სასამართლოს თავმჯდომარე ხელმძღვანელობდა. 2002 წელს საგრძნობლად შეიცვალა კანონი ჰოლანდიის სასამართლო ადმინისტრირების შესახებ. პირველ რიგში, აღმასრულებელი კომისიების არსებობის სამართლებრივი საფუძველი გაჩნდა კანონმდებლობაში. დღესდღეობით, ჰოლანდიის პირველი ინსტანციის და სააპელაციო სასამართლოებს აქვთ კომისია, რომელიც შედგება სამი ადამიანისგან, რომელთაგან სულ მცირე ორი მოსამართლეა.¹⁰⁵ ორი მოსამართლიდან ერთი მოქმედებს როგორც კომისიის თავმჯდომარე და მოიხსენიება როგორც მისი პრეზიდენტი.¹⁰⁶ კომისიის წევრებს

¹⁰³ ჰოლანდიური სასამართლო სისტემის ორგანიზაციების აღწერისთვის ინგლისურ ენაზე, იხილეთ: P.P.T. Bovend'Eert, 'Judicial Independence and Separation of Powers: A Case Study in Modern Court Management', 22(2) European Public Law (2016) გვ. 333; Ph.M. Langbroek, 'Organization Development of the Dutch Judiciary, between Accountability and Judicial Independence', International Journal for Court Administration (April 2010) გვ. 1; R. de Lange, 'Judicial Independence in The Netherlands', in A. Seibert-Fohr (eds.), Judicial Independence in Transition (Springer 2012) გვ. 231.

¹⁰⁴ რეალურ პრაქტიკაში, სექტორის, დეპარტამენტის და გუნდის თავმჯდომარეები ასევე მნიშვნელოვანია, რადგან სასამართლოს მენეჯმენტის რეგულაციების შესაბამისად მათი მანდატის საფუძველზე ხშირად შეუძლიათ სასამართლო საბჭოს უფლებამოსილება განახორციელონ. მაგალითისათვის იხილეთ: მუხლი 4, ქვეპუნქტი 4, Management Regulations of the Gelderland Court (Staatscourant [Government Gazette] 2013, no. 9212). სინამდვილეში, გუნდის თავმჯდომარე ყოველთვის არ არის აუცილებელი იყოს (და ზოგიერთ შემთხვევაში არც არის) მოსამართლე (Kamerstukken I [Parliamentary Papers I] 2011/12, 32 891, E, გვ. 5).

¹⁰⁵ მუხლები 15(1) და 15(2), Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act].

¹⁰⁶ მუხლი 15(3), Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act].

თანამდებობაზე ნიშნავს¹⁰⁷ და ათავისუფლებს¹⁰⁸ მთავრობა. თითოეული სასამართლოს კომისია პასუხისმგებელია შესაბამისი სასამართლოს ორგანიზებასა და მართვაზე. ამასთან, შემოიღეს სასამართლო სისტემის საბჭოს ინსტიტუტი (the Council for the Judiciary). მის წევრებს, რომელთაგან ნახევარი მაინც უნდა იყოს მოსამართლე,¹⁰⁹ ასევე ნიშნავს¹¹⁰ და ათავისუფლებს¹¹¹ მთავრობა. საბჭო მოქმედებს, როგორც ბუფერი მთავრობასა და სასამართლოებს შორის. ის მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სასამართლოს დაფინანსებაში: ადგენს (არასავალდებულო) საბიუჯეტო წინადადებებს და ანაწილებს პარლამენტისა და მთავრობის მიერ გამოყოფილ ბიუჯეტს. გარდა ამისა, იგი მხარს უჭერს და ზედამხედველობს სასამართლო კომისიებს. სასამართლო სისტემის (ორგანიზების) კანონის თანახმად, სასამართლო კომისიებს და სასამართლო სისტემის საბჭოს უფლებამოსილების განხორციელებისას არ შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ კონკრეტული საქმის ან საქმეთა კატეგორიის განხილვისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.¹¹²

იმის შემოწმებისას, აქვს თუ არა ჰოლანდიის სასამართლო სისტემას პოტენციურად პრობლემური მახასიათებლები, სასამართლოს შიდა სასამართლო კომისიების წევრების მიერ გამოყენებული სამი უფლებამოსილება აღმოჩნდა განსაკუთრებით რელევანტური: მოსამართლეებისთვის საქმეების დავალების ან საქმეთა ხელახალი განაწილების უფლება, დისციპლინური სახდელის დაკისრების ან მათი ინიცირების უფლება და მოსამართლეთა დაწინაურების უფლებამოსილება. იმისათვის რომ დადგინდეს აქვს თუ არა ჰოლანდიის კანონს პოტენციურად პრობლემური მახასიათებლები, თითოეულ ამ უფლებამოსილებას განვიხილავ.¹¹³ შემდეგ წარმოგიდგინთ მოკლე დასკვნას.

საქმეთა განაწილება

¹⁰⁷ მუხლი 15(4) Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act].

¹⁰⁸ მუხლი 16 Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act]. სასამართლოს საბჭო ამზადებს არასავალდებულო რეკომენდაციას მათი დანიშნისთვის (მუხლი 15(5) Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act].)

¹⁰⁹ მუხლი 84(4), Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act].

¹¹⁰ მუხლი 84(3), Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act].

¹¹¹ მუხლი 86, Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act].

¹¹² მუხლები 23.2, 24.2 და 96, Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act]. იხილეთ: P.P.T. Bovend'Eert (with the cooperation of C.A.J.M. Kortmann), Rechterlijke organisatie, rechters en rechtspraak [Judicial Organisation, Judges and the Administration of Justice] (Kluwer 2013) გვ. 103- 104; P.M. van den Eijnden, Onafhankelijkheid van de rechter in constitutioneel perspectief [Judicial Independence in a Constitutional Law Perspective] (Kluwer 2011) გვ. 243–255. ამრიგად, ეს აკრძალვები დაკავშირებულია სასამართლო ადმინისტრაციისა და სასამართლო საბჭოს (კონკრეტულ) უფლებამოსილებებთან. კანონმდებელმა ცალსახად განაცხადა, რომ ზოგადად, არ არსებობდა განზრახვა, რომ ამით აღიარებული ყოფილიყო ან დამკვიდრებულიყო სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა, (Kamerstukken II [Parliamentary Papers II] 1999/00, 27 182, no. 3, გვ. 68 და 83-84).

¹¹³ ნიდერლანდებში მიმდინარეობს მსჯელობა იმის შესახებ, შეიძლება თუ არა სასამართლოს საბჭომ და სასამართლო კომისიებმა თავიანთი ფინანსური უფლებამოსილების განხორციელებით გადაჭარბებული გავლენა არ იქონიონ მართლმსაჯულების განხორციელების ფორმებზე. მაგალითად, ფინანსური წახალისება გამოიყენება საქმეების ეფექტურად განხილვის უზრუნველსაყოფად, რაც ნაკლებად ღირებულს ხდის საქმეების განხილვას ერთი მოსამართლის ნაცვლად სამ მოსამართლისგან შემდგარი კოლეგიის მიერ ან ბევრი მოწმის მოსმენას. ამ დისკუსიას სხვებს დავუთმობ. ამ საკითხზე იხილეთ: Bovend'Eert, მოხსენიებულია სქოლიო 102-ში.

საქმეთა განაწილების უფლებამოსილება ეკუთვნის სასამართლოს კომისიას,¹¹⁴ რომელიც ამ მიზნით ადგენს საპროცესო წესებს.¹¹⁵ თუმცა, პრაქტიკაში ეს წესები არ არის მკაცრი და სწრაფი, და თანამდებობის პირებს, რომლებიც ანაწილებენ საქმეებს (ან რომლებსაც აქვთ ამის უფლება) ფართო დისკრეციული უფლებამოსილებები აქვთ. ამრიგად, საქმის განაწილების ჰოლანდიური პრაქტიკა შორს არის გამჭვირვალობისგან. ეს მოსამართლეთათვის შესაძლოა გამოწვევად იქცეს, როგორც ეს ახლახან მოხდა PVV-ს ქვედა პალატის წევრის გერტ უილდერსის წინააღმდეგ შეურაცხყოფისა და სიძულვილის გაღვივების ბრალდების საქმეზე მიმდინარე სისხლის სამართლის პროცესისას. საქმის განმხილველი მოსამართლეები შეირჩნენ იმ კრიტერიუმით, რომ ისინი არ იყვნენ და არც არასდროს ყოფილან პოლიტიკური პარტიის წევრები. ამან გააჩინა კითხვა, შეიძლება თუ არა ეს ჩაითვალოს შესაბამის კრიტერიუმად და თუ ასეა, რას ნიშნავდა ეს პოლიტიკური პარტიის წევრი მოსამართლეებისთვის.¹¹⁶

საქმეთა განაწილების ეს დისკრეციული უფლებამოსილება ნიდერლანდებს სარისკო ზონაში აყენებს, როგორც ეს სხვადასხვა შემთხვევებში აღინიშნა,¹¹⁷ განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც შეუძლებელია მოცემული საქმის კონკრეტულ მოსამართლეზე განაწილების კრიტერიუმების დასაბუთება, ობიექტური თუ სხვა რაიმე საფუძველით. ამ სამართლებრივი ხარვეზის აღმოფხვრას ისახავდა მიზნად ისახავდა საქმეთა განაწილების კოდექსი, რომელზეც სამუშაო ჯგუფმა 2012 წელს დაიწყო მუშაობა. თუმცა, სამი წლის შემდეგ, გადაწყდა, რომ საქმეების განაწილების გაუმჯობესება გაერთიანებულიყო უფრო ფართო კომპიუტერიზაციის სქემაში.¹¹⁸ იუსტიციის მინისტრმა გამოთქვა მოლოდინი, რომ „განრიგის დადგენისა და დაგეგმვის ინსტრუმენტი“ 2017 წლის შუა რიცხვებისთვის დაიწყებდა „ნაწილობრივ ფუნქციონირებას რამდენიმე რაიონში“¹¹⁹. თუმცა, ამ ნაშრომის მომზადების დროს, ასეთი ინსტრუმენტი არ ფუნქციონირებს.

გარდა ამისა, სასამართლო კომისიებს შეუძლიათ თავისუფლად დანიშნონ სასამართლოს მოსამართლეები იმავე სასამართლოს სხვადასხვა გუნდში; მაგალითად, მოსამართლეს შეიძლება დაევალოს არა სისხლის სამართლის საქმეები, არამედ მხოლოდ კერძო სამართლის საქმეები. შედეგად, ეს უფლებამოსილება მოქმედებს, როგორც კონკრეტული მოსამართლისთვის საქმეების გადაცემის უფლებამოსილების სახე. მოცემული მოსამართლისთვის, ასეთი გადანაცვლება შეიძლება ასევე არასასურველი აღმოჩნდეს: მოსამართლეს, მაგალითად, შეიძლება ჰქონდეს შეზღუდული ცოდნა კერძო სამართლის შესახებ, ან უფრო დიდი კმაყოფილებას განიცდიდეს სისხლის სამართლის საქმეების

¹¹⁴ მუხლი 41, Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren [Judicial Officers (Legal Status) Act].

¹¹⁵ მუხლი 20.1, Wet op de Rechterlijke Organisatie [Judiciary (Organisation) Act].

¹¹⁶ ამ საკითხზე იხილეთ: R.J.B. Schutgens, 'Dit is de rechter die de wet u toewijst', RM Themis (2016) გვ. 113-114.

¹¹⁷ M.L. van Emmerik et al., Systeemwaarborgen voor de kernwaarden van de rechtspraak (Research Memoranda 2014/2) (Raad voor de Rechtspraak 2014) გვ. 95-103; R. Baas, 'Hoe een zaak bij de rechter komt', in R. Baas et al. (eds.), Rechtspleging en rechtsbescherming (Kluwer 2015); M.L. Emmerik and Y. Schuurmans, 'Meer transparantie bij rechterlijke zaakstoedeling dringend gewenst', 12 NJB (2016) გვ. 795.

¹¹⁸ პროგრამა მოხსენიებულია, როგორც KEI, რაც აღნიშნავს Kwaliteit en Innovatie Rechtspraak -ს [სასამართლო სისტემის ხარისხი და ინოვაცია].

¹¹⁹ Aanhangsel Handelingen II [Appendix to Parliamentary Papers II] 2015/16, 2379, გვ. 2.

განხილვის შედეგად. ამგვარად, სასამართლო კომისიის მიერ ასეთი გადაწყვეტილების მიქარა შეიძლება იყოს ეფექტიანი გზა, რათა დაუმორჩილებელი მოსამართლე აიძულოს უკან დაიხიოს. სხვათა შორის, სასამართლოების თავმჯდომარეთა კვლევა აჩვენებს, რომ მოსამართლის გადაყვანას, როგორც სანქციას, თავმჯდომარეთა უმრავლესობა აირჩევდა, თუ მოსამართლე რეგულარულად უგულებელყოფს კონკრეტული დანაშაულისთვის სასჯელის დანიშვნის ეროვნულ კრიტერიუმს.¹²⁰ ამ მხრივ, ჰოლანდიის სამართლებრივ სისტემას, როგორც ჩანს, აქვს პოტენციურად პრობლემური მახასიათებლები. სასამართლოს შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობის პრინციპების გათვალისწინებით.

დისციპლინური სახდელის დაკისრების უფლებამოსილება

მიუხედავად, რომ დისციპლინური სახდელის დაკისრების უფლებამოსილება იქნება გამოყენებული, მოსამართლეებზე ზეწოლის წყარო შესაძლებელია გახდეს. ჰოლანდიის მოქმედი კანონმდებლობით, მხოლოდ ორი სახის დისციპლინური სახდელი შეიძლება დაწესდეს:¹²¹ წერილობითი გაფრთხილება ან სამსახურიდან გათავისუფლება. წერილობითი გაფრთხილება შეიძლება დააწესოს მხოლოდ იმ სასამართლოს კომისიის წევრმა, რომელშიც მოსამართლე მოღვაწეობს, ანუ მისმა თავმჯდომარემ.¹²² მოსამართლის დისციპლინური პასუხისმგებლობის შედეგად განთავისუფლების შესახებ ბრძანება მხოლოდ უზენაეს სასამართლოს შეუძლია გასცეს და ის უნდა ეფუძნებოდეს სასამართლოს – დამოუკიდებელი – გენერალური პროკურორის მოთხოვნას.¹²³ შესაბამისად, ეს სასჯელი არ შეიძლება იყოს დაწესებული ან მოთხოვნილი პირველი ინსტანციის ან სააპელაციო სასამართლოების მიერ, რის გამოც აქ ამ კონკრეტულ საკითხს არ შეეხები.

თუ ჩნდება შთაბეჭდილება, რომ მოსამართლემ შესაძლოა საქმეზე კონკრეტული გადაწყვეტილება მიიღოს, დისციპლინური გაფრთხილების დაკისრების შესაძლებლობის თავიდან ასაცილებლად, პროცედურულ გარანტიებს შეუძლია შთაბეჭდილების რეალობად ქცევის პრევენციაში წვლილის შეტანა. ასეთი გარანტიების მაგალითებია დასჯაზე პასუხისმგებელი ორგანოს დისკრეციის შეზღუდვა და სანქციების გასაჩივრების შესაძლებლობა. ნიდერლანდებში ეს პროცედურული გარანტიები, ჩანს, რომ საკმარისად ხელმისაწვდომია. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი სანქციების დაწესების საფუძველი მრავალგვარია¹²⁴, ჰოლანდიის სამართლებრივი სისტემა არ ცნობს მოსამართლეებისთვის

¹²⁰ D. Allewijn and A.F.M. Brenninkmeijer, 'De aanspreekbaarheid van de rechter', Trema (2002) გვ. 266.

¹²¹ აქტი, რომელიც გააფართოვებს დისციპლინური სახდელის სპექტრს, მიღებულია, მაგრამ ჯერ არ შესული ძალაში. იხილეთ: Staatsblad [Bulletin of Acts and Decrees] 2018, 298. აქტს შემოაქვს შესაძლებლობა დააკავონ მოსამართლის ნახევარი თვის ხელფასი და შეუჩეროს მას სამოსამართლო უფლებამოსილება მაქსიმუმ სამი თვის ვადით. ამ ორი ახალი დისციპლინური სახდელის დაკისრებას მხოლოდ უზენაესი სასამართლო შეძლებს მოსამართლეებისთვის. ახალი კანონი ძალაში შესვლით ფაქტობრივად არ შეცვლის ამ პუნქტის არსს.

¹²² მუხლი 46d(1)(a) Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren [Judicial Officers (Legal Status) Act]. ასევე, იხილეთ: მუხლი 116(4) Grondwet [Constitution].

¹²³ მუხლი 117(3), Dutch Constitution და მუხლი 46d.2 and 46o ff of Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren [Judicial Officers (Legal Status) Act].

¹²⁴ სტრასბურგის სასამართლოს აზრით, შესაძლოა, ძალიან ფართო კონკრეტულ შემთხვევებში. იხილეთ ჩემ მიერ გაკეთებული შენიშვნა შემდეგ საქმეზე: Volkov v Ukraine, მოხსენიებულია სქოლიო 35-ში, ECHR 2013, გვ. 80.

დისციპლინური სახდელის დაწესების საფუძველს განაჩენის შინაარსის გამო¹²⁵, როგორც ეს ხდება, მაგალითად, რუსეთში.¹²⁶ შედეგად, სასამართლოს თავმჯდომარის უფლებამოსილება გამოსცეს დისციპლინური გაფრთხილება არ შეიძლება ადვილად იქნეს გამოყენებული მოსამართლის იძულებისთვის, გამოიტანოს კონკრეტული განაჩენი. გარდა ამისა, სასამართლოს თავმჯდომარეების მიერ დაწესებული დისციპლინური გაფრთხილების წინააღმდეგ საჩივრები შეიძლება წარედგინოს ცენტრალურ სააპელაციო ტრიბუნალს, დამოუკიდებელ სასამართლო ორგანოს.¹²⁷ აქედან გამომდინარე, ჰოლანდიის სამართლებრივი სისტემა, როგორც ჩანს, ამ მიმართულებით და სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის პრინციპების გათვალისწინებით საკმარის გარანტიებს იძლევა.

მოსამართლეთა დაწინაურების უფლებამოსილება

და ბოლოს, მოსამართლეების დაწინაურების, მაგალითად, მოსამართლეების მაღალ თანამდებობებზე გადაყვანის უფლებამოსილება შეიძლება იყოს მათზე ზეწოლის წყარო. ნიდერლანდებში მოსამართლეთა დაწინაურების შესახებ რეკომენდაციებს გასცემს სასამართლო კომისია.¹²⁸ სასამართლო კომისიის რჩევის შემდეგ, იუსტიციის მინისტრი წყვეტს, მეფესთან რეკომენდაცია გაუწიოს თუ არა კანდიდატს განზრახულ თანამდებობაზე დასანიშნად.¹²⁹ ამრიგად, დაწინაურება დამოკიდებულია სასამართლო კომისიის ინიციატივაზე, რომელიც შესაბამისად თეორიულად შეძლებს ზეწოლა მოახდინოს ნებისმიერ მოსამართლეზე, რომელსაც სურს ასეთი დაწინაურება. გარდა ამისა, სასამართლო კომისია, რომელიც იკრიბება მისი არამოსამართლე წევრის გარეშე¹³⁰, აკეთებს კანდიდატის სასამართლო საქმიანობის მიმოხილვას,¹³¹ თუმცა ამ უფლებამოსილებას ძირითადად ახორციელებს ვინმე სხვა, მაგალითად, გუნდის თავმჯდომარე. მიუხედავად იმისა, რომ საქმიანობის მიმოხილვა უნდა განიხილებოდეს როგორც დაწინაურების რეკომენდაციების გაცემისაგან პროცედურულად განცალკევებული მოვლენა, არ არის უსაფუძვლო ვივარაუდოთ, რომ ამ განხილვის შედეგი იქნება გათვალისწინებული, როდესაც მოსამართლის დაწინაურების რეკომენდაციის გაცემის საკითხი განიხილება. მიუხედავად იმისა, რომ სამართლებრივი დებულების განმარტებით ბარათში, რომელიც სასამართლო კომისიას ავალებს საქმიანობის შესრულების შეფასების ჩატარებას, ნათქვამია, რომ კომისიას არ შეუძლია – კანონის შესაბამისად¹³² – ჩაერთოს „კონკრეტულ საქმეზე ან საქმეთა კატეგორიებზე პროცედურულ განხილვაში, არსებით შეფასებასა და გადაწყვეტილების მიღებაში,¹³³ სტრასბურგის სასამართლო პრაქტიკა აჩვენებს, რომ ასეთი გამონაკლისი არ

¹²⁵ Supreme Court 15 December 2009, ECLI:NL:HR:2009: BK6646, პარ. 3.7. არაკომპეტენტურობის გამო თანამდებობიდან გათავისუფლება შესაძლებელია, თუ მოსამართლე „განგრძობითად იყენებს ძველ კანონს, რადგან ის მუდმივად ვერ ახერხებს პროფესიული ექსპერტიზის/ცოდნის შენარჩუნებას“. (‘P-G Hoge Raad: ontslag rechter na onjuiste beslissing niet mogelijk’, NJB (2009) გვ. 2791-2793).

¹²⁶ მაგალითისათვის იხილეთ: Khrykin v Russia, მოხსენიებულია სქოლიო 28, პარ. 60.

¹²⁷ მუხლი 3(a), Bevoegdheidsregeling bestuursrechtspraak [Rules on jurisdiction governing administrative decisions].

¹²⁸ მუხლი 5c(1), Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren [Judicial Officers (Legal Status) Act].

¹²⁹ მუხლები 5c(4) და 5c(5), Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren [Judicial Officers (Legal Status) Act].

¹³⁰ მუხლი 37b(4), Besluit rechtspositie rechterlijke ambtenaren [Judicial Officers (Legal Status) Decree].

¹³¹ მუხლი 37b, Besluit rechtspositie rechterlijke ambtenaren [Judicial Officers (Legal Status) Decree].

¹³² მუხლი 23(2), Wet op de rechterlijke organisatie [Judiciary (Organisation) Act].

¹³³ Staatsblad [Bulletin of Acts and Decrees] 2014, 50, გვ. 4.

იმლევად გარანტიას, რომ რეგულაცია შეესაბამება კონვენციას.¹³⁴ თუმცა, ის რაც დაგვეხმარება არის იმ ორგანოს დისკრეციის შეზღუდვა, რომელიც ატარებს საქმიანობის შესრულების მიმოხილვას, მაგალითად, სათანადო ფუნქციონირებისა და შესაძლო დაწინაურების ობიექტური კრიტერიუმების დადგენით.¹³⁵ თუმცა, ჰოლანდიის სასამართლო სისტემას არ დაუდგენია ასეთი კრიტერიუმები. ამ მხრივ, ჰოლანდიის კანონი პოტენციურად პრობლემურია სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის პრინციპების გათვალისწინებით.

დასკვნა

სტრასბურგის სასამართლოს მიერ კონკრეტულ საქმეზე თუ პრეცედენტზე ორიენტირებული მიდგომა ყოველთვის არ აადვილებს შეფასებას - მკაცრად მოქმედი კანონის ნორმების საფუძველზე და, შესაბამისად, კონკრეტული დავის არარსებობის შემთხვევაში - აკმაყოფილებს თუ არა წევრი სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობა კონვენციის მოთხოვნებს. თუმცა, ჩემი აზრით, ზემოთ განხილული ცხადყოფს, რომ ნიდერლანდების სასამართლო სისტემის შესახებ კანონს აქვს პოტენციურად პრობლემური მახასიათებლები სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის პრინციპებთან მიმართებით, განსაკუთრებით საქმის განაწილებასა და მოსამართლეთა დაწინაურების უფლებამოსილებებთან დაკავშირებით. ის ფაქტი, რომ ნიდერლანდებში სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევისათვის მნიშვნელოვანი ორი რისკის შემცველი გარემოება - კულტურა, რომელშიც არ არის გამჯდარი სასამართლოს ავტონომიის მნიშვნელობა და მყარი სასამართლო თვითმმართველობის არსებობა - არ არსებობს, არ ნიშნავს, რომ შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობა სათანადოდ არის გარანტირებული.

სასამართლოს მიერ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის აღიარებამ შედეგად თანმიმდევრული სასამართლო პრაქტიკის განვითარება განაპირობა, რომელიც რელევანტურია არა მხოლოდ ევროპის საბჭოს პოსტკომუნისტური წევრი ქვეყნებისთვის, არამედ ისეთი ჩამოყალიბებული დემოკრატიებისთვის, როგორცაა ნიდერლანდები. ახლა, როდესაც სასამართლოს შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობის შესახებ სასამართლო პრაქტიკის შინაარსი და აქტუალობა ნათელია, დროა, კრიტიკულად შევხედოთ მის ადგილს უფრო ფართოდ მე-6 მუხლის შესახებ სტრასბურგის სასამართლო პრაქტიკაში.

¹³⁴ Cf. *Daktaras v Lithuania*, მოხსენიებულია სქოლიო 28-ში, პარ. 26, ქვეპარ. B (სასამართლო ვარაუდობს სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევას, ვინაიდან უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის კოლეგიის თავმჯდომარემ შესთავაზა საქმის შებრუნება იმავე უზენაესი სასამართლოს მიერ, შექმნა კოლეგია და დანიშნა მომხსენებელი-მოსამართლე, მიუხედავად იმისა, რომ ლიტვის კანონმდებლობით მას აშკარად ეკრძალება ადმინისტრაციული უფლებამოსილების განხორციელებისას მოსამართლეებზე გავლენის მოხდენა ან მათი დამოუკიდებლობის სხვაგვარად დარღვევა).

¹³⁵ გაითვალისწინეთ, რომ კონვენცია არ ადგენს „სახელმწიფო სამსახურში დანიშვნის ან დაწინაურების უფლებას“. (მაგ., ECtHR 28 August 1986, Case No. 9228/80, *Glaser v Germany*, პარ. 48-49), მათ შორის არც სასამართლო სისტემაში (მაგ., ECtHR [DA] 29 June 2004, Case No. 62584/00, *Harabin v Slovakia*). კონვენცია, ასევე, არ იცავს უფლებას საჯარო სამსახურში სამართლიანი კონკურსის პროცედურაზე. (ECtHR [DA] 9 October 2012, Case No. 12628/09, *Dzhidzheva-Trendafilova v Bulgaria*, პარ. 38). თუმცა, როდესაც განმცხადებელს წევრი სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობის საფუძველზე აქვს დაწინაურების სადავო უფლება და შიდა სასამართლოებს აქვთ უფლება განიხილონ ეს სარჩელი, კონვენციის მე-6 მუხლი ვრცელდება და გარანტირებულია განმცხადებლის სამართლიანი სასამართლოს უფლება სასამართლო შიდა სასამართლოების მიერ საქმის განხილვასთან დაკავშირებით (ECtHR 15 September 2015, Case No. 43800/12, *Tsanova-Gecheva v Bulgaria*, პარ. 84)

სასამართლო პრაქტიკის კრიტიკული შეფასება

სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფციის აღიარებით, სტრასბურგის სასამართლომ ახალი და მნიშვნელოვანი ელემენტი დაამატა თავის ვრცელ სასამართლო პრაქტიკას კონვენციის მე-6 მუხლის შესახებ. სასამართლოს პრაქტიკას ხშირად აკრიტიკებენ მასში კონცეპტუალური თანმიმდევრულობის არარსებობის გამო, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ სტრასბურგის სასამართლო ჩვეულებრივ არ განასხვავებს მე-6 მუხლის ორ ძირითად ცნებას, კერძოდ, რომ ტრიბუნალი უნდა იყოს როგორც „მიუკერძოებელი“, ასევე „დამოუკიდებელი“.¹³⁶ ეს იმიტომ ხდება, რომ სასამართლოს თანახმად, ამ ორი ცნების გარჩევა რთულია.¹³⁷ რა თქმა უნდა, ეს გარკვეულ სიმართლეს შეიცავს. ორივე მოთხოვნა, ბოლოს და ბოლოს, ერთსა და იმავე მიზანს ემსახურება: მოსამართლეები, განსახილველი საქმეების შეფასებას „ღია გონებით“ მიუდგნენ. მიუხედავად ამისა, ის ფაქტი, რომ სასამართლო ხშირად ვერ განასხვავებს ამ ორ ცნებას, გარდაუვლად იწვევს მათ აღრევას. ამ დაბნეულობას ემატება სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის შესახებ არსებული სასამართლო პრაქტიკა; როდესაც დგინდება სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევა, სასამართლო ხშირად ასკვნის, რომ ტრიბუნალი იყო „მიკერძოებული“ და არა „არა დამოუკიდებელი“. სასამართლო ცხადად მსჯელობს, რომ ვინაიდან საქმეზე მოსამართლეზე ზეწოლა განხორციელდა, პროცესის მხარეების შიში იმისა რომ სასამართლო, გადაწყვეტილების ობიექტურ არგუმენტებზე დაყრდნობის ნაცვლად, იმ კოლეგის ნებას დაემორჩილებოდა, რომელიც მასზე გავლენის მოხდენას ცდილობდა, გამართლებული იყო.

გასაგებია, რომ სასამართლო შიდა დამოუკიდებლობის დარღვევას ხშირად მიუკერძოებლობის პრიზმაში ხედავს, თუმცა დამოუკიდებელი ტრიბუნალის მოთხოვნა, განსაკუთრებით მე-6 მუხლის შესახებ არსებულ სამეცნიერო ლიტერატურაში, ასევე ხშირად ხელისუფლების დანაწილების პერსპექტივიდან განიხილება. ამის მიხედვით სასამართლო დამოუკიდებლობა მხოლოდ ერთი მხრივ სასამართლო და მეორე მხრივ აღმასრულებელი და საკანონმდებლო შტოს შორის ურთიერთობაზე ახდენს გავლენას. სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა არ ჯდება ხელისუფლების დანაწილების ინტერპრეტაციაში, რადგან ის ეხება მხოლოდ მოსამართლის პოზიციას სასამართლო სისტემაში.

მიუხედავად იმისა, რომ სტრასბურგის სასამართლოს მიდგომა „შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობის“ ცნებასთან დაკავშირებით გასაგებია, მე მაინც ვფიქრობ, რომ სასამართლოს მიერ ამ კონცეფციის, როგორც მიუკერძოებლობის განსაკუთრებულ ფორმად აღქმა თავიდან უნდა იქნას აცილებული სამი მიზეზის გამო. პირველ რიგში, იმიტომ, რომ ეს არის გადახვევა იმ გზიდან, რომლითაც ეს კონცეფცია გამოიყენება დღესდღეობით საერთაშორისო რბილ სამართალში, რაც არღვევს სტრასბურგის სასამართლო პრაქტიკის შესაბამისობას საერთაშორისო სამართლის სტანდარტებთან. მეორეც, ნაკლებ სავარაუდოა, რომ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფციამ მიაღწიოს სიმწიფეს, თუ იგი შეიწოვება უფრო ზოგადი მიუკერძოებლობის შესახებ არსებული სასამართლო პრაქტიკით.

¹³⁶ მაგალითად, T. Barkhuysen et al., 'Right to a fair trial', in P. van Dijk et al. (eds.), *Theory and Practice of the European Court of Human Rights* (Intersentia 2018) გვ. 599.

¹³⁷ მაგალითისათვის იხილეთ: *Baturlova v Russia*, მოხსენიებულია სქოლიო 23-ში, პარ. 28.

მისი მომწიფება მნიშვნელოვანია, რადგანაც სამართლიანი სასამართლოს უფლების კონცეფციის პრაქტიკული აქტუალობა კვლავ იზრდება, ისევე როგორც სასამართლო თვითმმართველობის მოდელი კიდევ უფრო ვრცელდება. აქედან გამომდინარე, უკეთესი და უფრო მარტივი იქნებოდა, შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობის კონცეფცია განხილულიყო როგორც „დამოუკიდებელი“ ტრიბუნალის მოთხოვნის ნაწილი. მესამე, და რაც მთავარია, კონცეპტუალური სიცხადე გადამწყვეტია სასამართლოს პრაქტიკის ეფექტიანობისა და დამაჯერებლობისთვის და, საბოლოო ჯამში, ასევე სტრასბურგის სასამართლოს ლეგიტიმურობისთვის.

ორი იდენტური გადაწყვეტილებით, რომლებშიც შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობის დარღვევამ სტრასბურგის სასამართლო მიიყვანა დასკვნამდე, რომ დაირღვა მე-6 მუხლის მოთხოვნა, რომ ტრიბუნალი „დამოუკიდებლობაზე“ აჩვენებს, თუ როგორ შეიძლება ეს გაკეთდეს. აქ სასამართლო ცდილობს განმარტოს საკუთარი სასამართლო პრაქტიკა დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შესახებ:

„სასამართლოს დამოუკიდებლობა გულისხმობს აუცილებელ ინდივიდუალურ და ინსტიტუციონალურ დამოუკიდებლობას, რაც საჭიროა მიუკერძოებელი გადაწყვეტილების მიღებისთვის. ამრიგად, იგი ახასიათებს როგორც გონების მდგომარეობას, ასევე ინსტიტუციურ და ოპერაციულ მოწყობას. პირველი მიემართება მოსამართლის მიუკერძოებლობას, მეორე კი ხელისუფლების სხვა შტოებთან ურთიერთობას განსაზღვრავს და, ზოგჯერ, ისინი ერთმანეთისგან განუყოფელია.“¹³⁸

ამრიგად, სასამართლო განასხვავებს სასამართლოს დამოუკიდებლობის ორ ტიპს. ერთი მხრივ, არის ინდივიდუალური მოსამართლის დამოუკიდებლობა, რომელსაც სასამართლო განსაზღვრავს, როგორც გარკვეულ „გონებრივ მდგომარეობას“, რომელიც აუცილებელია „მიუკერძოებელი გადაწყვეტილების მისაღებად“. ინდივიდუალური მოსამართლის ეს დამოუკიდებლობა ეხება მე-6 მუხლის მოთხოვნას, რომ ტრიბუნალი უნდა იყოს „მიუკერძოებელი“. მეორე მხრივ, გადაწყვეტილების მიუკერძოებლად მიღებისთვის საჭირო ინსტიტუციური და ოპერაციული მოწყობა ეხება „დამოუკიდებელი“ ტრიბუნალის მე-6 მუხლის მოთხოვნას. სტრასბურგის სასამართლოს აზრით, დამოუკიდებლობაც და მიუკერძოებლობაც მიზნად ისახავს, მოსამართლეებს საშუალება მისცეს გადაწყვიტონ საქმეები მიუკერძოებლად, ანუ სამართლიანად. თუმცა, ამ მიზნის მიღწევის გზა განსხვავებულია: დამოუკიდებლობა ამას აკეთებს სამართლებრივი წესების მეშვეობით („ინსტიტუციური და ოპერაციული მოწყობა“), რომლებიც განსაზღვრავენ მოსამართლის პოზიციას „სხვა ორგანოების, კერძოდ, სხვა სახელმწიფო უფლებამოსილებების“ მიმართ; მიუკერძოებლობა ამას აკეთებს მოსამართლის გარკვეული „გონებრივი მდგომარეობის“ დაცვით.

უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლო, ამ შემთხვევაში, როგორც ჩანს, ცდილობს დამოუკიდებლობა მე-6 მუხლის მნიშვნელობით განსაზღვროს ექსკლუზიურად

¹³⁸ Khrykin v Russia, მოხსენიებულია სქოლიო 23-ში, პარ. 28; Baturlova v Russia, მოხსენიებულია სქოლიო 23-ში, პარ. 28.

ინდივიდუალური მოსამართლის სახელმწიფოში დაკავებული პოზიციის გათვალისწინებით. სასამართლოს დამოუკიდებლობის იმ დეფინიციისგან განსხვავებით, რასაც ლიტერატურაში ვხვდებით, სასამართლო, საუბრობს „სხვა ორგანოებზე, კერძოდ, სხვა სახელმწიფო უფლებამოსილებებზე“ და ამ ცნებას არ ავიწროებს მკაცრად სასამართლოსა და ხელისუფლების სხვა ორ შტოს შორის ურთიერთობის განსაზღვრის გზით. შემდეგ კი, სასამართლო აცხადებს, რომ „დამოუკიდებელი“ ტრიბუნალის მოთხოვნა თავის თავში სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფციასაც მოიცავს. იგი მიიჩნევს:

„სასამართლო აღნიშნავს, რომ სასამართლო დამოუკიდებლობა ასევე მოითხოვს, რომ ინდივიდუალური მოსამართლეები იყვნენ თავისუფალი არა მხოლოდ სასამართლო ხელისუფლების გარედან, არამედ შიგნიდან მომდინარე გაუმართლებელი გავლენებისაგან. შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობა მოითხოვს, რომ ისინი განთავისუფლდნენ კოლეგა მოსამართლეების და მათი ზემდგომებისაგან მომდინარე მითითებებისა და ზეწოლისაგან“.¹³⁹

ვფიქრობ, სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფციის ჩართვა სასამართლოს დამოუკიდებლობის შესახებ არსებულ სასამართლო პრაქტიკაში სხვა საქმეებშიც უნდა მოხდეს. სასარგებლო იქნება, თუ სასამართლო - ზემოხსენებულ საქმეზე მსჯელობის ფორმაში - ცალსახად ხელახლა შეიმუშავებს სასამართლოს დამოუკიდებლობის დეფინიციას. ამ მიზნით სასამართლომ სასამართლო დამოუკიდებლობა ექსკლუზიურად ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის ჭრილში კი არ უნდა განიხილოს, არამედ ასევე სახელმწიფოს შიგნით საქმიანობის განმახორციელებელი ინდივიდუალური მოსამართლეების დამოუკიდებელი პოზიციის გათვალისწინებითაც. ამგვარად განსაზღვრული სასამართლოს დამოუკიდებლობა არა მხოლოდ აღმასრულებელი და საკანონმდებლო შტოებისაგან დამცავი წინაღობა (ე.წ. „ბუფერი“) იქნება, არამედ გარანტია სასამართლო ხელისუფლების თანამდებობის პირების მიერ მოსამართლეებზე არასათანადო გავლენის განხორციელების წინააღმდეგ. მე ვემხრობი ამ გადაწყვეტას, რადგან ის იძლევა საშუალებას სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფცია დარჩეს ისეთი, როგორც არის ამჟამად, და ამავდროულად, მნიშვნელოვანი განსხვავება გამოიკვეთოს მიუკერძოებლობასა (რომელიც კვლავაც ეხება მოსამართლის დამოუკიდებელ გონებრივ მდგომარეობას პროცესის მხარეებისა და მათი საქმის მიმართ) და დამოუკიდებლობას (რომელიც ზოგადად სამთავრობო მოხელეების წინააღმდეგ მოსამართლის პოზიციას შეეხება) შორის.

დასკვნა

სტრასბურგის სასამართლოს მიერ სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის პრინციპის აღიარება ასახავს იმ ღირებულებების ფუნდამენტურ კორექტირებას, რომლებიც საფუძვლად უდევს მის სასამართლო პრაქტიკას კონვენციის მე-6 მუხლზე. ეს აღიარება არის სასამართლოს მიერ მრავალი წლის განმავლობაში დამკვიდრებული, სასამართლოს დამოუკიდებლობის შესახებ ხელისუფლების დანაწილების პერსპექტივის გამოყენების პრაქტიკის ღირებული კორექტირება. სასამართლო მიუთითებს ინდივიდუალური მოსამართლის

¹³⁹ Khrykin v Russia, მოხსენიებულია სქოლიო 23-ში, პარ. 29; Baturlova v Russia, მოხსენიებულია სქოლიო 23-ში, პარ. 29.

დამოუკიდებლობის მნიშვნელობის შესახებ ცნობიერების ამაღლების მზარდ დონეზე. მართებულადაც: ეს კორექტირება ფასდაუდებელია იმ დროს, როდესაც სასამართლოს მართვის თვითმმართველობის მოდელს აქვს თავისი რიგი ნაკლოვანებები.

სასამართლოს პრაქტიკაში ამ ცვლილების შედეგები ყველაზე დრამატულად იგრძნობა ევროპის საბჭოს წევრი ყოფილი კომუნისტური ქვეყნების მიმართ; ეს არის ჯერჯერობით გამონაკლისი ქვეყნები, რომელთა მიმართაც სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის პრინციპის დარღვევა დადგინდა. როგორც მე ვაჩვენე ნიდერლანდების, როგორც საკვლევი მაგალითის გამოყენებით, სტრასბურგის ახალი სტანდარტები შესაძლოა პრობლემური აღმოჩნდეს ევროპის საბჭოს დამკვიდრებული დემოკრატიებისთვისაც.

ამრიგად, სტრასბურგის სასამართლოს მიერ შიდა სასამართლო დამოუკიდებლობის კონცეფციის აღიარება მისივე სასამართლო პრაქტიკის ფუნდამენტურ გარდაქმნას წარმოადგენს, რასაც შედეგები ევროპის საბჭოს ყველა წევრი სახელმწიფოსთვის მოჰყვება. თუმცა, იმისათვის რომ ეს მიდგომა იყოს სრულად ეფექტიანი და დამაჯერებელი, სასამართლომ უნდა დააზუსტოს სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფცია მე-6 მუხლის ფარგლებში, როგორც ეს წინა გვერდებზე იყო შემოთავაზებული. მხოლოდ მაშინ შეუძლია სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კონცეფციას ჭეშმარიტად შეასრულოს თავისი მიზანი: ინდივიდუალურ მოსამართლეს მისცეს შესაძლებლობა, სამართლიანად განახორციელოს მართლმსაჯულება.

